

ตรีวิกรม ตรีวิธาชะอโยธยา

วันเสาร์ที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๕ เวลา ๑๘.๐๐ น.
ณ ห้อง ๓๒๒ อาคารสุโขทัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง หัวหมาก

สารจากอธิการบดี

มหาวิทยาลัยรามคำแหงจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. ๒๕๑๔ ด้วยมุ่งหมายให้เป็นสถาบันการศึกษาแบบ “ตลาดวิชา” ยึดถือปรัชญาการส่งเสริมความ เสมอภาคทางการศึกษาผลิตบัณฑิตที่มีความรู้คู่คุณธรรมตั้งมั่น ในปณิธานการพัฒนามหาวิทยาลัยรามคำแหงเพื่อสร้างให้เป็นแหล่งบริการสรรพวิทยาการแบบตลาดวิชาควบคู่แบบจำกัดจำนวน มุ่งผลิตบัณฑิตที่มีความรู้คู่คุณธรรมและปลูกฝังจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม โดยกำหนดพันธกิจหลักของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ๖ ด้าน ซึ่งหนึ่งในพันธกิจหลักที่มหาวิทยาลัยรามคำแหงให้ความสำคัญอย่างต่อเนื่องคือการสนับสนุนและส่งเสริมการทํานุบำรุง ศิลปะและวัฒนธรรม

พันธกิจการทํานุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยรามคำแหงดำเนินการอย่างรอบด้านครอบคลุมทุกบริบท ทั้งการนำศิลปวัฒนธรรมไทยมาบูรณาการกับการเรียนการสอน การสนับสนุนเงินทุนวิจัย และการจัดกิจกรรมบริการวิชาการ นอกจากนี้มหาวิทยาลัยรามคำแหงมีการจัดตั้ง “โซนรามคำแหง” เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๖ จัดตั้งคณะศิลปกรรมศาสตร์ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๙ และจัดตั้งสถาบันศิลปวัฒนธรรมเฉลิมพระเกียรติเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๗ ล้วนแล้วแต่เป็นหน่วยงานหลักที่จะถ่ายทอดและพัฒนาศิลปวัฒนธรรมให้คงอยู่ในสังคมทั้งยังส่งเสริมให้บุคลากรภายในมหาวิทยาลัยรวมถึงบุคคลทั่วไปมีเจตคติที่ดีพร้อมทั้งมีหัวใจที่ตระหนักในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมต่อไป

ในวาระครบ ๕๐ ปีแห่งการสถาปนามหาวิทยาลัยรามคำแหง เมื่อ วันที่ ๒๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๔ มหาวิทยาลัยรามคำแหงจัดให้มีการแสดงโขนเรื่องรามเกียรติ์ชุด “ศรีรามศรีราชาเอโยธยา” เพื่อเป็นการเฉลิมฉลองวโรกาสนี้อย่างภาคภูมิใจ ทั้งเป็นโอกาสที่ได้เผยแพร่ศิลปการแสดงชั้นสูงที่หาชมได้ยากในปัจจุบัน นำเสนอแก่ประชาชน เพื่อสืบสานการแสดงโขนให้สืบทอดต่อไปในสังคม ทั้งเป็นการเน้นย้ำเจตนารมณ์และเผยแพร่ศักยภาพของมหาวิทยาลัยรามคำแหงในการทํานุบำรุงศิลปวัฒนธรรมเพื่อให้เยาวชนได้เห็นคุณค่า เข้าใจ และภาคภูมิใจในความเป็นไทยสืบไป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สีบพงษ์ ปราบใหญ่
อธิการบดีมหาวิทยาลัยรามคำแหง

สารจากต้นขัติ

การแสดงโขนเรื่องรามเกียรติ์ ชุด “ศรีราม ศรีราชาโยธยา” จัดแสดงขึ้นเนื่องในโอกาสเฉลิมฉลอง ๕๐ ปี แห่งการสถาปนามหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับ “พระรามครองเมือง” ซึ่งมีความหมายเป็นมงคลแห่งการมีชัยชนะของพระรามภายหลังการเสรีจศึกกับทศกัณฐ์เจ้ากรุงลงกา พร้อมทั้งการแสดงแทรกในระหว่างเนื้อหาของโขนด้วยการเฉลิมฉลองด้วยมหรสพต่างๆ เพื่อให้ชาวรามคำแหง อาทิ คณาจารย์ คิษย์เก่า คิษย์ปัจจุบัน และบุคลากรได้ร่วมใจแสดงในโอกาสมงคลวาระเช่นนี้

โครงการนี้ดำเนินการโดยคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง กำหนดแสดงในวันเสาร์ที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๕ ณ ห้อง ๓๒๒ อาคารสุโขทัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง หัวหมาก

ในนามของคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ขอขอบคุณผู้บริหารมหาวิทยาลัย คณาจารย์ บุคลากรฝ่ายสนับสนุน คิษย์เก่า นักศึกษา ผู้ชม และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกคนที่เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้การแสดงโขนครั้งนี้เกิดขึ้น และหวังอย่างยิ่งว่าคณะศิลปกรรมศาสตร์ จะได้เป็นส่วนหนึ่งในการการสนับสนุนและส่งเสริมการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยและของประเทศไทยในโอกาสอื่นต่อไป

ขอขอบคุณ

Dammf.

นางสาวอรอนงค์ อิงขำนิ
คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์

วงพาทยาศรม มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ปาณิสรา เผือกแก้ว*

“ต้องตีให้เด่น...” เป็นคำพูดครูผู้ใหญ่ที่ท่านชี้ให้เห็นว่า ดนตรีไทยสำหรับการแสดงนั้นเป็นตัวละครสำคัญที่ทำหน้าที่ให้ตัวแสดงเด่นได้รำได้สมบูรณ์ หากเข้าไปหรือเร็วไปก็จะเด่นไม่ได้รำไม่ได้ ซึ่งการจะปฏิบัติดนตรีได้ดังที่กล่าวมานั้นไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะสามารถทำให้มีให้เป็นที่ได้ในชั่วข้ามคืน หากแต่จะต้องอาศัยการสั่งสมความรู้และประสบการณ์เริ่มต้นจากปฏิบัติได้ ปฏิบัติได้เชี่ยวชาญ ไปจนกระทั่งเข้าใจในหลักการสามารถพลิกแพลงประยุกต์ใช้ได้เหมาะสมได้ตามกาลเทศะ การฝึกฝนดนตรีไทยสำหรับการแสดงจึงเป็นการสร้างทรัพยากรบุคคลที่จำต้องลงทุนทั้งในเรื่องขององค์ความรู้ เวลา และโอกาส ด้วยเหตุนี้จึงเกิดการริเริ่มฝึกหัดดนตรีไทยสำหรับการแสดงขึ้นในคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

วงพาทยาศรม มหาวิทยาลัยรามคำแหง เป็นสัมฤทธิ์ผลจากการจัดโครงการฝึกอบรมปฏิบัติการดนตรีไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ที่เริ่มก่อร่างสร้างตัวขึ้นในปี พ.ศ.๒๕๕๙ และดำเนินการต่อเนื่องมาจนกระทั่งปัจจุบัน ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาศักยภาพของบุคลากรและนักศึกษาในด้านดนตรีไทยสำหรับการแสดง รวมถึงเพื่อเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการฝึกปฏิบัติดนตรีไทยจนเกิดเป็นเครือข่ายนักดนตรีไทยในชุมชนรอบมหาวิทยาลัย โดยเน้นการจัดกิจกรรมที่มุ่งฝึกประสบการณ์อย่างเป็นรูปธรรมให้แก่ผู้เข้าร่วม ตลอดจนแบ่งปันพื้นที่ให้สมาชิกได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างสรรค์พื้นที่ความสุขในการบรรเลงดนตรีร่วมกัน

ทั้งหมดนี้เป็นที่มาของวงดนตรีไทยที่มีชื่อว่า “พาทยาศรม” ซึ่งหมายถึง “ที่พำนักแห่งดนตรี”

ตระพ้อขุนรามคำแหงมหาราช

ปาณิสรา เผือกแก้ว*

เพลงตระพ้อ เป็นเพลงหน้าพาทย์ชั้นสูง ใช้สำหรับบรรเลงประกอบพิธีกรรม ประกอบการแสดงโขนละคร และบรรเลงรวมอยู่ในเพลงโหมโรง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อบ่งบอกถึงกิริยาอาการของตัวละครผู้สูงศักดิ์ เทพดา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือเป็นการชุมนุมเทวดาเพื่อให้มาประสิทธิ์ประสาทพรในมณฑลพิภพนั้น เดิมเพลงตระพ้อมีแต่อัตราสองชั้น เช่น ตระสันนิบาต ตระนิมิต ตระนอน ตระเชิญ ตระบรรทมไพร ตระนารายณ์บรรทมสินธุ์ ตระพระปรคนธรรพ ต่อมา ภายหลังจึงมีผู้ประดิษฐ์ขึ้นเป็นอัตราสามชั้น

ความเชื่อ เรื่องอภินิหาร และอำนาจความลึกลับของเพลงหน้าพาทย์นั้น เป็นสิ่งที่มีปรากฏให้ได้ยินได้ฟัง อยู่มาก เป็นเหตุให้ครูบาอาจารย์ท่านมักกำชับเสมอว่า การบรรเลงเพลงหน้าพาทย์จะต้องกระทำด้วยความสำรวม เครื่องครุฑระมัดระวังมิให้ท่านองผิดเพี้ยน ไม่บรรเลงขาดเกิน หรือดำเนินกลอนที่เล่นที่จริงดังเช่นในเพลงทั่วไปเป็น อันขาด โดยเฉพาะในเรื่องการแต่งเพลงหน้าพาทย์ยิ่งแล้วใหญ่ เรามักพบว่ามิเพียงครูผู้ใหญ่ ซึ่งสมบูรณ์พร้อมด้วย วิทยุฒิ คุณวุฒิ และเป็นทีนั้บหน้าถือตาในสังคมดนตรีไทยแล้วเท่านั้นที่จะแต่งเพลงหน้าพาทย์

สำหรับเพลงตระพ้อขุนรามคำแหงมหาราชที่ใช้บรรเลงในการเฉลิมฉลอง ๕๐ ปีแห่งการสถาปนามหาวิทยาลัย รามคำแหงในครั้งนี้ เป็นผลงานการประพันธ์ของอาจารย์พีรศิษย์ บัวท้ง หรือที่ในวงการดนตรีไทยเรียกกันทั่วไปว่า ครูพัฒน์ นักระนาดผู้ดีแห่งบ้านใหญ่ ผู้สืบทอดทางระนาดสายตรงในสำนักพระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสาน ศัพท์) โดยอาจารย์พีรศิษย์ ได้กล่าวถึงที่มาของเพลงตระพ้อขุนรามคำแหงมหาราช ไว้ว่า “เพลงตระพ้อขุนรามคำแหง มหาราชนี้ ผมแต่งถวายพระเกียรติแด่องค์พ่อขุน สำหรับชาวรามคำแหงและผู้ที่เคยพนั้บถือพระองค์ท่าน...ผมคิดว่า ในความรู้สึกของคนไทย พ่อขุนรามคำแหงก็เปรียบได้เสมือนเทพมาจุติ มาบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่ราษฎร์ ผมจึงแต่ง เพลงเทิดพระเกียรติให้สมกับความเป็นสมมติเทพของท่าน”

ในโอกาสนี้ วงพาทยาศรม จึงได้นำเพลงตระพ้อขุนรามคำแหงมหาราช มาบรรเลงเพื่ออัญเชิญ พ่อขุนรามคำแหงมหาราช และเทพดา ให้มาประชุมพร้อมกัน เพื่อประสิทธิ์ประสาทพรเป็นมงคลฤกษ์ ให้กับการ แสดงครั้งนี้ และเพื่อเป็นการเฉลิมฉลองในโอกาสที่มหาวิทยาลัยรามคำแหงครบรอบแห่งการสถาปนา ๕๐ ปี

*ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำ ภาควิชาดนตรีไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

รายการแสดง

๑. การบรรเลงเพลงหน้าพาทย์ ตระพ่อยุทธรามคำแหงมหाराชโดยวง
พาทยาศรม คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

-----

๒. รำถวายพระพร ทศมินทราริราชโดยสมาชิกโยนรามคำแหง และ
ผู้ผ่านการคัดเลือกร่วมแสดงโยนรามคำแหงจำนวนทั้งสิ้น ๕๐ คน

-----

๓. การแสดงเฉลิมฉลองในโอกาส ๕๐ ปี แห่งการสถาปนา
มหาวิทยาลัยรามคำแหง" โยนรามคำแหง ชุด ศรีราม ศรีราชะ
อโยธยา โดยผู้บริหาร คณาจารย์ นักศึกษา นักเรียนโรงเรียนสาริต
มหาวิทยาลัยรามคำแหงฝ่ายมัธยม และฝ่ายประถม สมาชิกโยนรามคำแหง
และผู้ผ่านการคัดเลือกร่วมแสดงโยนรามคำแหง

บทถวายพระพร ทศมินทรราชธิราช

อาจารย์ธนโชติ เกียรติณภัทร^๑ ประพันธ์บท
อาจารย์ฐิตินันท์ ผลละศิริ^๒ บรรจุเพลง

- ปี่พาทย์ทำเพลงเวสสุกรรม สองชั้น -
(ระบำพระ-นาง ๒๕ คู่ ออก)

- ร้องเพลงเวสสุกรรม (สร้อยเห่) -

(เห่) เห่ เฮ .. เฮ เฮ้ เฮ เห่ .. เห เฮ้ เห เห เห่ ทรงพระเจริญ	บังคมพระ ภูธเรศ จอมนาถา
ทศนัข ประนม ขึ้นเหนือเศศ	ปกประชา สง่าแก้วน เป็นขวัญไทย (เห่)
ทศมินทร์ ปิ่นมกุฎ อยุธยา	เกียรติปรากฏ ทั่วสยาม เรื่องสมัย
ทรงสืบ สันตติวงศ์ อารงพระยศ	ดุจหลักชัย แห่งพระราช ปณิธาน (เห่)
บรมราช โองการ ดำรัสไว้	เพื่อประโยชน์ สุขตลอด อันไพศาล
“สืบสาน รักษา และต่อยอด”	
“ครองแผ่นดิน โดยธรรม” คือหลักการ อภิบาล บำรุงรัฐ นิกрชน (เห่)	

- ร้องเพลงกระบอกทอง -

น้อมถวาย พระพร บรมนาถ	เจริญราช สิริสวัสดิ์ พิพัฒน์ผล
ด้วยจงรัก รักดี บาทยุคล	เฉลิมขนม พรรษา พระจักรี
ขอพระเดช พูนพหล แผ่ไพศาล	พระยศโยค ยืนนาน สง่าศรี
พระเกียรติคง คู่ฟ้า ตราบชาติรี	พระบารมี คู่มเกล้า เหล่าไทยเทอญ

- ปี่พาทย์ทำเพลงรั้วท้ายระบำพรัตน์ -
(ระบำเข้าเวที)

.....

^๑อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

^๒อาจารย์ประจำภาควิชาดุริยางค์ไทย คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

เรื่องย่อโขนรามคำแหง ชุด ศรีราม ศรีราชะอโยธยา

อาจารย์ชนโชติ เกียรติณภัทร^๑

อาจารย์ธนภุต ลออสุวรรณ^๒

โขนรามคำแหงชุด ศรีราม ศรีราชะอโยธยา มีที่มาจากเนื้อเรื่องรามเกียรติ์สามตอนคือ ตอนพระรามเดินดง ตอนหนุมานชุกช่องดวงใจ และตอนพระรามคืนนครสมโภชกรุงอโยธยา ส่วนสำคัญคือเนื้อเรื่ององค์ที่ ๑ นำมาจากบทละครเรื่องรามเกียรติ์ตอนพระรามเดินดง อันเป็นบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ซึ่งมีเนื้อความคล้ายบทพระราชนิพนธ์รามเกียรติ์ครั้งรัชกาลที่ ๑ ทุกประการ สันนิษฐานว่า พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเลือกพระราชนิพนธ์ตอนนี้ เนื่องจากคล้ายพระราชประวัติของพระองค์เมื่อครั้งออกผนวชและจาริกไปยังสถานที่ต่างๆ ก่อนจะครองราชย์

เนื้อเรื่องโดยสังเขปของโขนชุดนี้ กล่าวถึงท้าวทศรถ กษัตริย์ผู้ครองกรุงอโยธยา มีพระมเหสี ๓ องค์ คือนางเกาสุริยา นางไภยเกษิ และนางสมุทรรชา ท้าวทศรถหมายพระทัยจะแต่งตั้งพระราม ผู้เป็นโอรสองค์ใหญ่ อันประสูติแต่นางเกาสุริยา เป็นพระยุพราชผู้สืบราชบัลลังก์ต่อไป แต่เมื่อนางค่อมกัจจิบวิวารของนางไภยเกษิทราบความนี้ ตนเองผูกใจเจ็บกับพระรามมาแต่หนหลัง นางค่อมจึงมายุยงนางไภยเกษิให้เร่งไปทูลขอพรตามที่ท้าวทศรถเคยสัญญาไว้ โดยขอให้ตำแหน่งพระยุพราชตกแก่พระพรตผู้เป็นโอรสของนางไภยเกษิแทน กับทั้งให้พระรามบวชเป็นฤๅษีออกจากเมืองจาริกไปในป่าเขาเป็นเวลา ๑๔ ปี เมื่อนางไภยเกษิมาทูลขอดังนี้ ท้าวทศรถมีอาจขัดได้จึงต้องยอมทำตามประสงค์ พระรามจึงต้องออกบวชเป็นฤๅษีตามที่พระราชบิดาสัญญาไว้กับนางไภยเกษิ และจากกรุงอโยธยามุ่งหน้าสู่ป่าเขา โดยมีนางสีดา และพระลักษมณ์ออกบวชตามเสด็จไปด้วย ทั้งสามองค์ออกจากเมืองรอนแรมมาไกลจนข้ามแม่น้ำสะโตงมาตั้งอาศรมอยู่ที่เขาสัตตกุฎ ท้าวทศรถเสียพระทัยมากที่พระรามจากเมืองไปตรอมพระทัยประชวรและสวรรคตในที่สุด

พระพรตโอรสนางไภยเกษิ เดินทางจากเมืองไภยเกษิกลับมากรุงอโยธยา เมื่อทราบความที่พระมารดาขอพรตามสัญญาจนเป็นเหตุให้พระรามต้องนिरาศออกจากเมือง กับทั้งพระราชบิดาตรอมพระทัยจนสวรรคต ก็กริ้วโกรธนักจนเกือบจะสังหารนางไภยเกษิ แต่ก็ระงับไว้ด้วยสำนึกผิดชอบชั่วดี

พระพรตยังไม่ยอมขึ้นครองกรุงอโยธยาโดยมีดำริว่าจะออกไปตามหาพระรามเพื่อทูลเชิญกลับมาครองเมืองตามลัทธิโดยธรรม พระพรตชักชวนพระสัสตรุด กับนางเกาสุริยาและนางสมุทรรชา พร้อมด้วยฤๅษีวิเศษ และฤๅษีสวามิตรมาด้วยกัน รับสั่งให้สุมนันตนาผู้ใหญ่อุปถัมภ์ตั้งกระบวนเสด็จเพื่อออกไปตามหาพระราม นางไภยเกษิกับนางค่อมกัจจิบขอตามมาด้วยเพราะสำนึกผิด

๑. อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

๒. อาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

กระบวนเสด็จของพระพรตและคณะออกจากกรุงอโยธยามาจนถึงริมฝั่งแม่น้ำสะโตง พบพรานกู่ชั้นที่วางกำลังอารักขามีให้ผู้ใดไปรบกวณพระราม เมื่อพรานกู่ชั้นได้ทราบว่าเป็นกระบวนเสด็จเพื่อเชิญพระรามกลับกรุงอโยธยา จึงนำเสด็จพระพรตและคณะข้ามแม่น้ำไปยังอาศรมเขาสัตตกุฎ เมื่อพระพรตและคณะได้พบ พระราม นางสีดา พระลักษมณ์ ต่างก็รำให้รำพันด้วยความคะเนิงหาอย่างยิ่ง แม้แต่นางไถยเกษีและนางค่อมกุกุจีก็เข้ามาขออภัยที่เคยทำผิดกับพระรามไว้ ซึ่งพระรามก็มีได้ถือโทษแต่ประการใด เมื่อพระพรตเข้ามาทูลขอให้พระรามกลับไปขึ้นครองกรุงอโยธยาตามสิทธิธรรม พระรามก็รับสั่งว่า พระองค์ขอปฏิบัติตามสัจจวาจาที่สัญญาไว้กับท้าวทศรถ พระราชบิดาจะยังคงบำเพ็ญพรตจาริกอยู่ในป่าจนครบ ๑๔ ปีมิเปลี่ยนแปลง แม้พระพรตจะทูลอ้อนวอนอย่างไรก็ไม่เป็นผล ในที่สุดพระพรตจึงทูลขอลองพระบาทของพระราม อัญเชิญไปสถิตแทนพระองค์เสมือนดำรงราชสมบัติเป็นกษัตริย์กรุงอโยธยา พระรามจึงยอมประทานฉลองพระบาทให้พระพรตไป พระพรตอัญเชิญฉลองพระบาทด้วยความเคารพเสด็จพร้อมคณะเป็นกระบวนใหญ่กลับไปยังกรุงอโยธยา

ระหว่างที่พระราม พระลักษมณ์ และนางสีดา ประทับอยู่ในอาศรมเพื่อบำเพ็ญพรตอยู่ในป่านั้น วันหนึ่งนางสำมนักขา น้องสาวทศกัณฐ์เดินทางมาเที่ยวเล่นในป่า เมื่อเห็นพระรามก็จึงเกิดหลงรัก และเข้าไปเกี่ยวพาราสีและพยายามทำร้ายนางสีดา แต่ในที่สุดนางสำมนักขาถูกพระลักษมณ์ลงโทษด้วยการตัดหู จมูก มือ และเท้า นางสำมนักขาจึงไปฟ้องทศกัณฐ์ พร้อมพรรณนารูปร่างโฉมของนางสีดา เป็นเหตุให้ทศกัณฐ์มาลักนางสีดาไปจากพระราม และเป็นชนวนเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดการศึกสงครามระหว่างพระรามและทศกัณฐ์

ทางฝ่ายพระรามนั้นได้ไพร่พลวานรจากเมืองขีดขิน และเมืองชมพูเป็นกำลังสำคัญ ส่วนฝ่ายทศกัณฐ์นั้นได้ส่งพญายักษ์หลายตนมานำทัพออกสู้รบกับฝ่ายพระรามแต่พ่ายแพ้ไปทุกครั้ง เช่น ไมยราพ กุมภกรรณ ท้าวสหัสเดชะ มังกรกัณฐ์ แสงอาทิตย์ สัทธาสูร วิรุณจำบัง อินทรชิต เป็นต้น จนท้ายที่สุดทศกัณฐ์ต้องนำกองทัพออกรบด้วยตนเอง พระรามแผลงศรพรหมาสตร์ไปต้อนทศกัณฐ์จนขาดเศียรขาดกร แต่ทศกัณฐ์สามารถร้ายพระเวทต่อติดคืนร่างได้ทุกครั้ง จนกระทั่งพระรามแผลงศรไปต้อนสายธนูทรง ทศกัณฐ์จึงสั่งเลิกทัพกลับกรุงลงกา

พระรามสงสัยว่าเหตุใดทศกัณฐ์ไม่สิ้นชีวิต เมื่อถามพิเภกจึงรู้ว่าทศกัณฐ์ถอดดวงใจฝากไว้กับพระฤๅษีโคบุตร พระรามประกาศหาผู้อสาไปล่อลวงเอาดวงใจทศกัณฐ์ หนุมานทำที่นิ่งเฉยรอให้พระรามถามถึงสามครั้ง จึงทูลขออาสา พร้อมกับขอให้องคตไปช่วยราชการในครั้งนี้ พระรามประทานให้ตามที่หนุมานขอ หนุมานกับองคตพากันไปหาพระฤๅษีโคบุตร พุดจาหว่านล่อมให้พระฤๅษีตายใจและยอมพาหนุมานเข้ากรุงลงกาไปถวายเป็นตัวกับทศกัณฐ์ หนุมานแสร้งถามพระฤๅษีจนรู้ว่าสาเหตุที่ทศกัณฐ์ต้องฝากดวงใจไว้ที่อาศรมพระฤๅษี เนื่องจากหากดวงใจอยู่ในเมืองใกล้กับเจ้าของก็จะวิ่งคืนสู่ร่างเดิม หนุมานจึงออกอุบายให้พระฤๅษีมอบกล่องดวงใจแก่องคตเพื่อดูแลรักษาไว้นอกเมืองระหว่างที่เข้าไปถวายเป็นตัวกับทศกัณฐ์ จากนั้นจึงเนรมิตกล่องดวงใจปลอมถวายเป็นพระฤๅษี ส่วนกล่องจริงให้องคตไปฝังไว้ที่ริมฝั่งมหาสมุทรใกล้เขาอัญชัญทางทิศใต้

พระฤๅษีโคบุตรพาหนุมานเข้ากรุงลงกา ทศกัณฐ์หลงเชื่อขอให้รับหนุมานมาทำราชการ และเลี้ยงไว้เป็นบุตรบุญธรรมเสมอด้วยอินทรชิต ต่อมาหนุมานอาสาศึกออกไปรบกับพระลักษมณ์ แสร้งเข้าไปล่อลวงวานรแตกพ่ายไปถึงหน้ารถทรงพระลักษมณ์ หนุมานเข้าไปตัดพ้อต่อว่าพระลักษมณ์ต่อหน้าไพร่พลในกองทัพ แล้วยกทัพกลับกรุงลงกาโดยไม่เสียไพร่พล ทำให้ทศกัณฐ์หลงเชื่อมากขึ้น

ต่อมาหนุมานลวงให้ทศกัณฐ์นำทัพออกรบ ทศกัณฐ์ตกหลุมพรางหนุมานจึงยอมนำทัพออกไปรบ หนุมานให้ทศกัณฐ์หยุดพักทัพ แล้วอ้างว่าตนจะร้ายเวทกำบังกายไปจับพระรามกับพระลักษมณ์มาถวาย แต่หนุมานเหาะขึ้นไปปรากฏกายเพื่อส่งสัญญาณให้องคตนาถล่องดวงใจมาให้ จากนั้นนำไปถวายให้พระรามทอดพระเนตร ก่อนที่จะเหาะไปตรงหน้ากองทัพทศกัณฐ์ ชุกล่องดวงใจเยาะเย้ยอยู่กลางสนามรบ ทศกัณฐ์ร้องขอให้หนุมานคืนล่องดวงใจ แต่ก็ไม่ไฉน

ทศกัณฐ์ตัดพ้อต่อว่าและทวงบุญคุณหนุมาน พร้อมกับขอให้ส่งมงกุฎเครื่องทรงต่างๆ หนุมานจึงเปลื้องเครื่องทรงโยนลงมา และเยาะเย้ยทำท่าทางแกล้งโยนล่องดวงใจให้ทศกัณฐ์หลายครั้ง ทศกัณฐ์รู้ว่าวาระสุดท้ายของตนจะมาถึง จึงยกทัพกลับกรุงลงกาเพื่อลานางมณฑิลาและสังเมือง

วันต่อมาทศกัณฐ์นำทัพออกรบเป็นครั้งสุดท้าย โดยแปลงกายเป็นพระอินทร์เข้ารบกับกองทัพพระราม พระราม พระลักษมณ์และไพร่พลวานรต่างตกตะลึงในรูปโฉมทศกัณฐ์ หนุมานจึงทูลเตือนให้พระรามสังหารทศกัณฐ์ พระรามแผลงศรพรหมาสตร์ต่อทศกัณฐ์ตจากรถทรงกลับคืนร่างเดิมนอนล้มอยู่กับพื้น ทศกัณฐ์เรียกพิเภกมาสั่งความ ก่อนที่หนุมานจะบดขยี้ดวงใจทศกัณฐ์จนถึงแก่ความตาย

หลังจากเสร็จศึกกรุงลงกา พระราม นางสีดา และพระลักษมณ์ เสด็จกลับกรุงอโยธยา พระพรต พระสัตรุด พร้อมด้วยพระชนนีทั้งสาม คือ นางเกาสุริยา นางไภยเกษี และนางสมุทษา ออกมาต้อนรับพระราม และเชิญกลับเข้าเมืองเพื่อราชาภิเษกครองกรุงอโยธยาสืบไป

พระรามเดินดง : พระราชนิพนธ์แปลงในรัชกาลที่ ๔ กับข้อสังเกตบางประการ

นำเรื่อง

บทละครพระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์ ตอนพระรามเดินดง ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิอดิเบตศรีสินทรมหามงกุฎพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระสยามเทวมหามงกุฎวิทยมหาราช รัชกาลที่ ๔ เป็นรามเกียรติ์เพียงตอนเดียวที่ทรงพระราชนิพนธ์ โดยใช้วิธีแปลงจากบทละคร เรื่องรามเกียรติ์ ตอนพระรามเดินดง ของเดิมซึ่งเป็นพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๑ หลายท่านจึงมักพิจารณาเหตุผลที่ทรงเลือกตอนดังกล่าวอย่างเฉพาะเจาะจงว่าอาจเป็นนัยเชิงการเมือง ในแง่ที่พระรามผู้มีสิทธิ์โดยชอบธรรมในราชสมบัติของกรุงอโยธยาต้องออกบวชเดินป่าเป็นเวลา ๑๔ ปี แล้วจึงได้กลับมาครองราชย์ ซึ่งคล้ายกับพระราชประวัติของรัชกาลที่ ๔ ที่ต้องออกผนวชเป็นเวลา ๒๗ พรรษา เสด็จจาริกไปตามหัวเมืองต่าง ๆ จนกระทั่งพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวสวรรคตจึงลาผนวชแล้วเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ เมื่อพิจารณาบทพระราชนิพนธ์ดังกล่าวในแง่ของการ “พระราชนิพนธ์แปลง” จะพบว่าพระองค์ทรงใช้วิธี “ตัดทิ้ง” “ปรับแต่ง” และ “ต่อเติม” จากบทพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๑ อย่างมีนัยสำคัญหลายประการ ดังนี้

ลักษณะคำประพันธ์

บทละครเรื่องรามเกียรติ์ ตอนรามพระรามเดินดงในรัชกาลที่ ๔ แม้จะเป็นพระราชนิพนธ์แปลง แต่ก็คงเค้าโครงเดิมไว้แทบบรรทัดต่อบรรทัด โดยมีทั้งการเพิ่มคำเข้าไปในวรรคกลอนเพื่อเพิ่มพยางค์และการเปลี่ยนคำเพื่อให้มีสัมผัสใน ทั้งสองวิธีนี้ส่งผลให้กลอนบทละครจากเดิมที่ส่วนมากวรรคหนึ่งมีจำนวน ๖-๗ พยางค์ กลายเป็น ๗-๘ พยางค์ ทั้งยังมีความสละสลวยไพเราะคล้ายกลอนสุภาพ ซึ่งอาจเป็นอิทธิพลความนิยมมาจากรูปแบบกลอนของสุนทรภู่

ตัวอย่างเช่นพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๑ ว่า

“เมื่อนั้น
ได้ฟังพรานป่าวิงวอน

พระกฤษณ์รักรักรังสรรค์
จึงกล่าวสุนทรว่าขอบใจ...”

รัชกาลที่ ๔ ทรงแปลงใหม่เป็น

“เมื่อนั้น
ได้ฟังพรานป่าว่าวิงวอน

พระนารายณ์สุริวงษ์ทรงคร
พระภูธรตรัสตอบว่าขอบใจ...”

หรือ

“...น้องเรารู้มีฤทธิรอน

นามกรพระลักษมณ์กุมารา”

ก็ทรงแก้เป็น

“...นี่น้องเรารู้ชีวิตร่วมบิตร

นามกรพระลักษมณ์ทรงศักดา”

๑. หัวหน้านักแสดง ฝ่ายพากย์-เจรจา โรงแสดงละคร โรงมหรสพหลวง ศาลาเฉลิมกรุง

ตัวอย่างข้อหลังนี้นอกจากจะทำให้กลอนมีสัมผัสในเพิ่มขึ้น ยังมีผลต่อท่ารำในการแสดงอีกด้วย กล่าวคือ คำว่า “กุมารา” อาจจะใช้ท่าปาดมือลงต่ำไล่ไปข้างลำตัวอันแสดงให้เห็นว่าเป็นผู้มีอายุน้อย แต่ส่วนคำว่า “ทรงศักดา” มักจะนิยมใช้ท่ามือสูงอย่างที่เราเรียกว่าท่าเฉิดฉิน กรณีนี้คล้ายกับเมื่อครั้งรัชกาลที่ ๖ ทรงแปลงบทร้อง ตอนพระรามลงสรง ในixonตอนนางลอย ที่มีคำขึ้นต้นบทว่า “งามสรรพ” กลายเป็น “งามเฉิด” โดยมีพระราชวินิจฉัยว่า “ร้องงามสรรพ โขนต้องลงวง ไม่สวย เปลี่ยนเป็นงามเฉิด จะดีกว่าทำเฉิดฉิน ดูสูงกว่า”

การบรรจุเพลง

เพลงร้องและเพลงหน้าพาทย์ที่ทรงเติมหรือตัด แม้มิได้เป็นเพลงแปลกพิเศษอย่างไร แต่นัยของการเปลี่ยนก็เพื่อที่จะให้อื้อต่อการแสดง เช่น บทที่สุมันตันรีบไปบอกนางเกาสุริยาเมื่อเห็นพระรามและอนุชาทั้งสามร้องให้หมดสติสลบลง ทรงบรรจุเพลงเชิดแทนบทเดิมซึ่งใช้เพลงเสมอ สอดรับกับกิริยาเร่งรีบของตัวละคร หรือในตอนที่พระไทรเนรมิตเรือให้พระรามพระลักษมณ์ (สะกดตามต้นฉบับ) นางสีดาใช้ข้ามแม่น้ำอำมฤต ทรงบรรจุเพลงรัวแทนของเดิมที่ใช้เพลงใช้เรือ ซึ่งสอดรับกับการแสดงอิทธิฤทธิ์ในการเนรมิต ต่างจากเพลงใช้เรือที่น่าจะใช้เมื่อตัวละครกำลังโดยสารเรือเสียมากกว่า

ทั้งยังพบการบรรจุเพลงร้องเพิ่มเติมเข้าไป เช่น ให้ร้องเพลงโตเล่นหางในบทที่พระรามแนะนำตัวให้พรานกฤษณ์รู้จัก บางแห่งมีการแบ่งคำกลอนจากของเดิมบางช่วงที่เรียงติดกันให้แยกออก แล้วบรรจุเพลงแทรกเข้าไป เช่น บทพระพรตเมื่อคร่ำครวญระหว่างเดินทางไปตามหาพระราม จากบทเดิมซึ่งมี ๑๐ คำกลอน แล้วทำเพลงโอด ทรงเปลี่ยนเป็นร้อง ๒ คำกลอน ต่อด้วยร้องเพลงไอร่าย ๘ คำกลอน แล้วจึงทำเพลงโอด เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบการตัดเพลงร้องที่เคยบรรจุในบทเดิมออก เช่น ไม่บรรจุเพลงยานีในบทการสร้างพระเมรุของท้าวทศรถ ดังที่เคยมีบรรจุในบทเดิม อาจเพื่อให้อิสระแก่การเลือกร้องส่งเพลงเมื่อนำไปแสดง เพราะเป็นเพียงบทบรรยายก็เป็นไปได้

อีกข้อสังเกตหนึ่ง พบการบรรจุเพลงที่สื่อว่ามีพระราชประสงค์ให้ฉากนั้นมีอารมณ์สนุกสนานต่างไปจากบทเดิม เช่น บรรจุเพลงวรเชฐ (สะกดตามต้นฉบับ) เพิ่มเข้าไปท้ายบทที่นายพรานกฤษณ์เรียกประชุมหมู่พรานบริวาร เพลงวรเชฐมีทำนองสนุกสนานจึงทำให้นักภาพตามและเข้าใจอารมณ์ของฉากนั้นได้โดยปริยาย

สิ่งที่ถูก “ตัดทิ้ง”

พระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์ ตอนพระรามเดินดง ในรัชกาลที่ ๑ มีการแทรกฉากของตัวละครชื่อพิราพปรากฏอยู่ ๒ ช่วง ช่วงแรกเป็นการกล่าวถึงพิราพซึ่งเป็นยักษ์ได้ปลุกต้นพะวาทองไว้ในอุทยาน โดยกล่าวแทรกไว้หลังจากตอนที่พระพรตสร้างเมืองประจันตคามเพื่อคอยพระรามเสด็จกลับ อีกช่วงหนึ่งกล่าวถึงพิราพลักนางสีดาไปเมื่อพระรามตามไปพบก็ต่อสู้และสังหารพิราพจนถึงแก่ความตาย แต่พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๔ เว้นไม่กล่าวถึงพิราพเลย อาจเพราะดูเป็นเรื่องแทรกที่ไม่ได้มีผลต่อเส้นหลักของเรื่อง มีข้อสังเกตอย่างหนึ่งคือเมื่อตัดเรื่องพิราพในช่วงที่หนึ่งออก เป็นการตัดโดยสัมผัสไม่ส่งรับกับบทถัดไป (พระบรมราชนิพนธ์ ในรัชกาลที่ ๔ บทละครเรื่องรามเกียรติ์; ๑๒๔) แต่การตัดเรื่องพิราพในช่วงที่สองออกกลับมีการส่งสัมผัสให้รับกับบทถัดไปอย่างสนิท (เรื่องเดียวกัน; ๑๓๔) นอกเหนือจากบทพิราพที่ถูกตัดออกไปนั้น ในบรรดาคำกลอนทั้งหมด ๑,๖๒๒ คำกลอน (๘๑๑ บท) พระองค์ทรงตัดของเดิมออกไปจำนวน ๒ คำกลอน (๑ บท) จากตอนที่พระพรตคร่ำครวญเมื่อเข้าไปกราบพระศพท้าวทศรถ บทที่ตัดออกไปมีเนื้อความว่า “มันอยู่ในสัจสุจริต ทศทิศได้ฟังบทศรี พระชันษาก็หกล้มปี ไม่ควรที่จะสิ้นขมนาน”

ข้อสังเกตอีกประการหนึ่งคือมีการเปลี่ยนแปลงถึงการตายของท้าวทศรถจากที่บพพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๑ กล่าวถึงไว้หลายครั้งโดยรัชกาลที่ ๔ ทรงพระราชนิพนธ์แปลงกลอนในวรรคเหล่านั้นไปเป็นความอื่นถึง ๖ แห่งด้วยกัน อาทิ

ของเดิม (พระราชนิพนธ์ ร.๑)

“...ข้ากลับมาทูลพระบิดุรงค์

จนเสด็จสวรรคาลัย

แปลงเป็น (พระราชนิพนธ์ ร.๔)

“...ข้ามาทูลทรงฤทธิ์พระบิดุรงค์

แต่พระจักรีเสด็จไป

พระองค์ทรงโคกกันแสงให้

ล่องไปได้เจ็ดราตรี”

พระอาตุรภูลเทศครรรแสงให้

ล่องมาได้เจ็ดทิวราตรี...”

ของเดิม (พระราชนิพนธ์ ร.๑)

“...เมื่อนั้น

แจ้งว่าสมเด็จพระบิดร

แปลงเป็น (พระราชนิพนธ์ ร.๔)

“...เมื่อนั้น

ได้แจ้งว่าองค์พระศรีกร [สี่กร/ผู้เขียน]

พระพรตพระสัตรุดชาญสมร

ภูธรสุดสิ้นชีวัน...”

สองพระองค์ห้าวหาญชาญสมร

จากนครต้องไปอยู่ไพรวัน...”

ของเดิม (พระราชนิพนธ์ ร.๑)

“... ซึ่งเจ้าจะตามพระพี่ไป

งดอยู่จนถวายพระเพลิงเสร็จ

แปลงเป็น (พระราชนิพนธ์ ร.๔)

“... ซึ่งว่าเจ้าจะตามพระรามไป

จงงดอยู่คอยท่ามารดาน้อย [หน้อย/ผู้เขียน]

ใครจะช่วยการศพพระบิดา

จึงค่อยโดยเสด็จพระเชษฐา...”

จะได้ใครอยู่เฝ้าภารา

จึงค่อยไปตามพระเชษฐา...”

สิ่งที่ถูก “ปรับแต่ง”

การ “ปรับแต่ง” ในที่นี้หมายถึงการซึ่งรัชกาลที่ ๔ ทรงพระราชนิพนธ์แปลงบทบางวรรคบางคำโดยมิได้ทรงตัดทิ้งความในส่วนนั้นไปจนสิ้นดังหัวข้อก่อนหน้า แต่ทรงแปลงตามพระราชประสงค์บางประการที่อาจพอตั้งข้อสังเกตได้ ดังจะยกตัวอย่าง คือ

ชื่อตัวละครที่ไม่คุ้นหู เช่น **การทวาชฤษี** ถ้าอ่านเพียงเพื่อให้เข้าใจเนื้อเรื่องอาจไม่เกิดปัญหาแต่อย่างไร แต่หากต้องพากย์ร้องหรือเจรจาอาจเกิดปัญหาในการออกเสียงได้ว่าควรจะต้องออกเสียงเป็น “พา-ระ-ทะ-วาด” หรือ “พาน-ระ-ทะ-วาด” เมื่อเทียบบทพระราชนิพนธ์ทั้งสองดังกล่าวมาแล้วข้างต้นพบว่าในตำแหน่งคำกลอนเดียวกันมีการใช้คำว่า “การทวาช” เป็นคำรับสัมผัสจากวรรคหน้าซึ่งบังคับการออกเสียงที่ต่างกันในพระราชนิพนธ์ทั้งสองคือของเดิม (พระราชนิพนธ์ ร.๑) “...สี่กษัตริย์ยกกรมัสการ พระ**การทวาชฤษี**...” (ออกเสียงเป็น “พาน-”) แปลงเป็น (พระราชนิพนธ์ ร.๔) “...สี่กษัตริย์พร้อมกันวัน**ทา** องค์พระ**การทวาชฤษี**...” (ออกเสียงเป็น “พา-ระ-ทะ-วาด”)

และยังพบการเขียนชื่อตัวละครที่ต่างกันของทั้งสองพระราชนิพนธ์ คือ **นางศุภไชดาบสินี** (พระราชนิพนธ์ ร.๑) กับ**นางศุไชดาบสนี** (พระราชนิพนธ์ ร.๔) ข้อสังเกตอีกประการคือ ตัวละครฤๅษี พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๑ ใช้คำว่า “กู” เป็นสรรพนามแทนตัวอยู่หลายแห่ง ซึ่งรัชกาลที่ ๔ ทรงแปลงให้เป็นคำอื่นอย่างเช่น ตา, ตู, รูป เป็นต้น

นอกจากนั้นยังพบการเปลี่ยนคำสรรพนามบุรุษที่ ๒ ที่ใช้เรียกท้าวทศรถในพระโกศอยู่ ๒ แห่ง อันมีนัยสำคัญ คือ ๑. “พระพรตว่า **ไอ้พระจอมเกศ**” รัชกาลที่ ๔ ทรงแปลงเป็น “พระพรตว่า **ไอ้องค์พระทรงภพ**” และ ๒. “**ไอ้วาพระจอมมงกุฎ**เมือง” รัชกาลที่ ๔ ทรงแปลงเป็น “**ไอ้วาพระจอมกระหม่อม**เมือง” หากจะมองว่าเหตุผลเพียงเพื่อต้องการสัมผัสในก็ยอมได้ แต่อยากจะขอตั้งข้อสันนิษฐานว่าทั้ง “**พระจอมเกศ**” และ “**พระจอมมงกุฎ**” เป็นคำพ้องกับ

พระปรมาภิไธยในพระองค์เองดังนั้นเมื่อพระองค์ทรงพระราชนิพนธ์จึงทรงแปลงให้เป็นคำอื่น ด้วยคงเป็นการมิควรนำพระนามไปใช้เป็นสรรพนามเรียกท้าวทศรถที่สวรรคตอยู่ในเนื้อเรื่อง จากข้อสันนิษฐานนี้ พบกรณีที่คล้ายกันในอีกบทหนึ่ง เป็นตอนที่พระฤๅษีให้หน้าดอกไม้มาลูบองค์เหล่ากษัตริย์ที่ทรงสลบลง ตามบทพระราชนิพนธ์ รัชกาลที่ ๑ ความว่า “...เข้าไปลูบไล้รำเพยพาน” รัชกาลที่ ๔ ทรงแปลงเป็น “...มาขลิบโหมมองค้งคราญ” ซึ่งอาจเป็นเพราะคำว่ารำเพยไปพ้องกับพระนามของสมเด็จพระนางเธอพระองค์เจ้ารำเพยภมราภิรมย์ พระอัครมเหสี (คำออกพระนามของ สมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี ในสมัยรัชกาลที่ ๔) การจะให้หมอลงไป “ลูบไล้รำเพยพาน” ก็ดูจะมิควรเช่นกันเมื่อสันนิษฐานมาดังนี้จึงพอเห็นเค้าของสิ่งที่ถูกปรับแต่งอย่างมีนัยเป็นรูปเป็นร่างขึ้น

ในบางแห่งพบว่าการเปลี่ยนคำเปรียบที่ใช้ชมความงามของตัวละคร ในตอนที่พราณกุขันพบพระราม พระลักษมณ์ นางสีดา ครั้งแรก เห็นพระรามมุ่นชฎาเป็นนักบวชดูงามสง่า รามเกียรติ์ในรัชกาลที่ ๑ เปรียบว่า งามราวกับพระรวี (พระอาทิตย์) และเทวีความว่า “...นั่งอยู่ริมฝั่งสาครเรศ ผูกชฎาทรงเพศเป็นฤๅษี สง่างามดั่งดวง **พระรวี** นาง**เทพบุตร**ในชั้นฟ้า” แต่สำนวนแปลงในรัชกาลที่ ๔ กลับเปรียบว่างามรามกับพระศลี (พระอิศวร) และสีดาจตุพระอุมาความว่า “...นั่งอยู่ยังฝั่งมหาสาครเรศ ผูกชฎาทรงเพศเป็นฤๅษี งามล้น่ายคล้ายองค์**พระศลี** กับ โฉมศรีนวลอนงค์องค์**อุมา**” เมื่อวิเคราะห์ดูอาจเห็นมุมมองว่าพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๑ เปรียบพระรามผู้เป็นสุริยวงศ์ย่อมงามดุจเดียวกับต้นวงศ์คือพระอาทิตย์ ส่วนพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๔ มองว่าพระอิศวร (ศิวะ) ตามประติมานวิทยาเป็นเทพเจ้าผู้ทรงชฎามงกุฎอยู่เคียงข้างพระอุมา พระรามและนางสีดาผู้**ทรงชฎามงกุฎ**จึงดูงามสง่าเฉกเช่นเดียวกัน

เรื่องทิศทางและตำแหน่งของสถานที่ในเนื้อเรื่อง ก็มีการปรับแต่งให้เห็นอยู่หลายจุด เช่น ตอนที่พระฤๅษี ภารทวาช์ซึ่งบอกทิศให้พระรามเดินทางไปหาพระฤๅษีสระงังค์ พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๑ ว่า “แล้วยกหัตถ์ชี้มรคา ว่าข้าง**ทักษิณทิศใต้**” แต่พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๔ ว่า “แล้วยกหัตถ์ชี้บอกมรคา ว่าข้าง**ทิศบูรพาเฉียงใต้**” (ตะวันออกเฉียงใต้) ข้อนี้ดูแล้วขัดกับความที่ว่า พระรามเริ่มออกจากกรุงอโยธยาไปทางใต้ ข้ามแม่น้ำสะโตงจนไปพบพระฤๅษีภารทวาช์ พระรามต้องการจะเดินทางไปสำนักในป่าให้ไกลขึ้น พระฤๅษีภารทวาช์จึงชี้บอกทางให้ไปทางใต้

เพื่อไปสู่สำนักพระฤๅษีสระงัก หากจะตีความตามข้อสันนิษฐานที่ว่าพระราชนิพนธ์นี้เป็นสัญลักษณ์เชิงการเมือง โดยทรงเปรียบพระองค์เองเมื่อครั้งผนวชเป็นพระวชิรญาณภิกขุเหมือนพระรามออกบวชนั้น ก็พอจะมีนัยให้ตีความเรื่องทศได้อยู่ กล่าวคือเมื่อแรกทรงผนวชอย่างพระมอญที่วัดราชาธิวาส แล้วหลังจากนั้นได้ทรงย้ายลงมาทางทิศใต้อยู่ที่วัดบวรนิเวศวิหาร ต่อมาได้ทรงสร้างวัดบรมนิวาสซึ่งตั้งอยู่ทาง**ทิศตะวันออกเฉียงใต้** ซึ่งภายหลังได้รับการสถาปนาให้เป็นวัดในสังกัดธรรมยุติกนิกายฝ่ายอรัญวาสี(วัดป่า) หากตีความเช่นนี้ก็พอจะเป็นเหตุผลที่ทรงปรับแต่งคำกลอนจากของเดิม เพื่อให้คำกลอนใหม่สะท้อนภาพถึงความเป็นพระองค์เองได้ อย่างไรก็ตาม ข้อสันนิษฐานนี้ก็ยังคงขาดหลักฐานสนับสนุนที่ชัดเจนอยู่ และเหตุผลที่แท้จริงอาจเพียงแค่มิพระราชประสงค์ให้เพิ่มสัมผัสในเท่านั้นก็ย่อมได้ นอกจากนี้เรื่องทศที่กล่าวมานี้ ยังมีการปรับแต่งกลอนที่สื่อให้เห็นถึงตำแหน่งการนั่งของตัวละครในฉากที่เปลี่ยนไปจากบทพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๑ โดยใช้**นิมิตสรพนาม** เช่นตอนที่พระรามแนะนำตัวให้แก่พระฤๅษีสัทศน์ฟังความว่า

ของเดิม (พระราชนิพนธ์.๑)

“...ตัวหลานนี้ชื่อว่าพระรามศ นี่คืออนุชาร่วมชีวี	นั่นสีดาอัคเรศมเหสี มีนามพระลักษมณ์กุมารา...”
---	--

แปลงเป็น (พระราชนิพนธ์.๔)

“...อันหลานนี้ชื่อว่ารามศ โนนพระลักษมณ์ศักดิ์สิทธิ์ฤทธิ	นี่นงลักษณ์อัคเรศมเหสี คือศรีอนุชาไชยชาญ”
--	--

คำนิมิตสรพนาม นี้ นี นัน โนน ในพระราชนิพนธ์ของรัชกาลที่ ๔ ทำให้เห็นตำแหน่งการนั่งเรียงลำดับกันตรงตามขนบการแสดงโขนละคร คือพระรามนั่งติดกับพระฤๅษี ถัดจากพระรามไปคือนางสีดา (นี) และถัดนางสีดาไปคือพระลักษมณ์ (โนน) เป็นต้น

อีกประเด็นที่น่าสนใจแต่ยังไม่อาจหาคำตอบได้ คือมีคำขึ้นต้นบทของตัวพรานกฤษณ์อยู่บทเดียวที่บทพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๔ ใช้คำว่า “เมื่อนั้น” แทนคำว่า “บัดนั้น” (เรื่องเดียวกัน; ๘๐) ทั้งที่พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๑ ในตำแหน่งบทดังกล่าวก็ใช้คำว่า “บัดนั้น” อีกประเด็นคือทรงแปลงกลอนที่ลงด้วยคำว่า “วิลาวัณย์” ให้กลายเป็น “ลารวรรณ” ทั้งหมดเช่น “...พระลักษมณ์อนุชาวิลาวัณย์” ทรงแปลงเป็น “... ทั้งพระลักษมณ์อนุชาลารวรรณ” หรือ “...ชวนสองกษัตราวิลาวัณย์” ก็ทรงแปลงเป็น “...จึงชวนสองกระษัตราลารวรรณ” ดังนี้โดยตลอดบทพระราชนิพนธ์ราวกับมีทรงโปรดคำดังกล่าว

สิ่งที่ถูก “ต่อเติม”

มิได้มีแต่เพียงการตัดทิ้งปรับแต่งแต่เพียงเท่านั้น หากยังมีการ**ต่อเติม**กลอนหรือต่อเติมคำเข้าไปในโครงสร้างกลอนเดิม อันเป็นพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๑ ด้วย ตัวอย่างเช่น ตอนที่พระพรตเข้าป่าไปตามพระรามจนพบ พระรามถามถึงท้าวทศรถ พระพรตจึงแจ้งข่าวว่าท้าวทศรถสวรรคตแล้ว และกล่าวบริภาษถึงนางไภยเกษิผู้มารดา มีการต่อเติมบทให้พระพรตบริภาษมารดาเพิ่มขึ้นมาถึง ๒ คำกลอน (๑ บท) ความว่า

“...เปนเหตุเพราะมารดาเหมือนยาพิษม์ มาต้องติดปะปนระคนตัว อันน้องจะพูดไปใครจะเห็น	ด้วยแม่เปนคนอุบาทว์ชาติชั่ว
(แล้วพระราชนิพนธ์แก้ต่อไปอีก ๑ คำกลอน)	
ถึงว่าจะพูดมองก็หมองมัว	จะระบือทุกทั่วทั้งโลกา...”

แล้วจึงกลับเข้าความตามพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๑ การเพิ่มความเข้ามา ๒ คำกลอนนี้ จากที่ได้ตัดออกไป ๒ คำกลอนดังที่กล่าวไว้ในหัวข้อก่อนหน้านี้ จึงทำให้คำกลอนทั้งหมดระหว่างบทพระราชนิพนธ์ตอนพระรามเดินดงทั้งสองที่กล่าวถึงนี้ มีจำนวนเท่ากับพоди (๑,๖๒๒ คำกลอน ไม่นับรวมคำกลอนที่กล่าวถึงพิราพ)

อนึ่งการเพิ่มคำเพียงคำเดียวก็มีผลต่อการแสดง เช่น ตอนที่ พระพรต และ พระสัตรุด ขึ้นราชรถออกไปตามหาพระรามด้วยกัน พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๑ กล่าวว่า “ทรงมหาราชรถเดียวกัน” ส่วนพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๔ เติมคำว่ากลดเข้าไปดังนี้ “ทรงมหาราชรถกลดเดียวกัน” ทั้งนี้อาจด้วยเหตุผลเพื่อเพิ่มสัมผัสใน แต่เมื่อนำไปใช้สำหรับการแสดง กลอนวรรคนี้กลายเป็นเครื่องระบุ ว่าต้องกางกลดเพียงคันเดียวให้แก่ราชรถของพระพรตและพระสัตรุด

ข้อสังเกตอีกประการไม่ได้อยู่ในบทพระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์ ตอนพระรามเดินดง ในรัชกาลที่ ๔ หากแต่ไปอยู่ในบทเบิกโรงละครที่ทรงพระราชนิพนธ์แยกไว้ต่างหาก เป็นบทเบิกโรงเรื่องพระภารทวาชฤๅษี มีความยาวทั้งสิ้น ๑๒ คำกลอน (๖บท) เมื่ออ่านเนื้อความดูแล้วเห็นได้ชัดเจน

ว่าเป็นบทเบิกโรงแนวตลก เช่น “วันหนึ่งจึงองค์พระดาบศ นอนอดหน้านิ้วหัวหนักหนา เรียกลูกศิษย์น้อยใหญ่ให้เข้ามา สอนวิชาอย่าเผลอเข้าสดม...” ทำให้สามารถเชื่อมโยงไปได้ว่าตัวละครพระภารทวาชฤๅษี ในตอนพระรามเดินดง อาจมีพระราชประสงค์ให้เป็นฤๅษีแนวตลกก็เป็นไปได้ แต่มิได้ทรงแทรกบทตลกเข้าไปในบทพระราชนิพนธ์เนื่องจากอาจทำให้เสียกระบวนการความไปจากบทพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๑ จึงทรงแยกออกมาพระราชนิพนธ์ต่างหากเป็นบทเบิกโรงสั้น ๆ

บทส่งท้าย

แม้มีอาจทราบถึงพระราชประสงค์ที่แท้จริง ว่าเพราะเหตุใดจึงทรงเลือกรามเกียรติ์ ตอนพระรามเดินดงมาเป็นบทพระราชนิพนธ์ และหากว่าเป็นด้วยเหตุสะท้อนนัยเชิงการเมืองจริงอย่างที่มิ้นกวีวิชาการหลายท่านตั้งข้อสังเกตมาแล้วมากมายนั้น ประเด็นดังกล่าวก็มีควรเป็นเพียงหัวข้อเดียวที่จะถูกหยิบยกขึ้นมาสนทนาถึงบทพระราชนิพนธ์ชิ้นนี้ จนกลบคุณค่าทางวรรณศิลป์ นาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์ อันลุ่มลึกและแฝงนัยไว้อย่างแยบยลผ่านการ “ตัดทิ้ง” “ปรับแต่ง” และ “ต่อเติม” ตามที่ผู้เขียนได้ตั้งข้อสังเกตไว้ ทั้งผู้เขียนยังเชื่อแน่ว่าย่อมมีประเด็นอื่นที่ผู้เขียนเองมองข้ามไปในบทความชิ้นนี้ รอท่านผู้สนใจหยิบยกพระราชนิพนธ์แห่งมหาราชผู้เป็นจอมปราชญ์พระองค์นั้น ขึ้นมาพิจารณาใหม่อีกครั้ง

โยนรามคำแหง ชูต ศรีวิกรม ศรีราชะอโยธยา

จัดแสดงในโอกาสเฉลิมฉลอง ๕๐ ปี แห่งการสถาปนามหาวิทยาลัยรามคำแหง
วันเสาร์ที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๕ เวลา ๑๘.๐๐ น.
ณ ห้อง ๓๒๒ อาคารสุโขทัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง หัวหมาก

องค์ ๑ อรัญดำเนิน

ฉาก ๑ ร่มไทรใหญ่ ริมน้ำสะตอง

- เริ่มการแสดง -

- ปี่พาทย์ทำเพลงวา -

(พระราม นางสีดา [บวช] ออกประทับแทนหินใหญ่)

(พระลักษมณ์ [บวช] ออกประทับแทนหินเล็ก)

- ร้องเพลงซ้ำปี -

เมื่อนั้น
กับโฉม ภัควดี สีดา

พระหริวงศ์ ทรงสวัสดิ์ นาถา
ทั้งพระลักษมณ์ อนุชา ชาญชัย

- ร้องเพลงน้ำลอดใต้ทราย -

ดำเนิน ร้อนแรมมา หลายราตรี
ซื่อสะตอง มหา คงคาลัย

บรรลุ ฝั่งนที กว้างใหญ่
น้ำไหล ลึกล้น พันประมาณ

- เจรจา -

พระราม - สามกษัตริย์ประทับนั่งในพนานต์ได้ร่มไทรพฤกษี ทรงพักผ่อนนวรอินทรียจนพอคลาย
หายเหนื่อยอ่อน พลาถพระหริวงศ์ทรงมีสุนทรกับสีดา युพาพัคตร์และพระลักษมณ์อนุชา ตั้งแต่
พิถวายปฏิญญาแก่พระบิดาบรมกษัตริย์ ว่าไม่ขอครอบครองเศวตฉัตรอโยธยา ขอพลัดพราก
จากนคราออกเดินป่าสิบสี่ปี เพื่อดำรงคงสัจจวาทีที่อวตาร ขอบใจเจ้าทั้งสองที่มาช่วยอภิบาล
ไปด้วยกัน ตรัสพลางทางเสด็จจรลเข้าในไพรพนม สามกษัตริย์ยุรยาตรชมมิ่งไม้รายเรียง

(พระราม สีดา พระลักษมณ์ รำลงมาเวทีล่าง)

- พากย์ชมดง -

เค้าโมงจับโมงมองเมียง
เคียงคู่อยู่ปลายไม้โมง
ลางลึงลึงเหนี่ยวลดาโยง
ลึงโลดโดดไล่ไปมา

คู่เค้าโมงเคียง
ค่อยยุดคุดชโลง

- ปี่พาทย์ทำเพลงฉิ่ง -

(พระราม นางสีดา พระลักษมณ์ เข้าเวที)

จาก ๒ ตำนานพระพรต ในกรุงอโยธยา

- ปี่พาทย์ทำเพลงเขนง -

(พระพรต พระสัตรูด [บวช] ออกประทับบนเตียง)

- ร้องเพลงเขนง -

เมื่อนั้น	พระพรต สุริย์วงศ์ ทรงยศดา
หวนคำนึง ถึงสาม กษัตรา	ให้อัดอั้น ต้นอุรา ทับทวี
อันความชั่ว กลัวยู่ มิรู้หาย	อับอาย เทวา ทุกราศี
พระปิตุรงค์ ปลงชีพ ชีวี	ช้านองพี มาวิบัติ พลัดกันไป

- ร้องรำย -

แล้วชวนกัน เจิมจุน มุ่นชฎา	ดั่งนักพรต คักดา อาจารย์ใหญ่
เสร็จแล้ว มาทรง รถชัย	เข้าแดนไพร ไปตามหา พระรามา

- ปี่พาทย์ทำเพลงเสมอ -

(พระพรต พระสัตรูด รำเพลงตามกระบวนท่าแล้วเข้าเวที)

จาก ๓ ชายป่าเมืองบุรีรัมย์

- ปี่พาทย์ทำเพลงอาเฮีย -

(พรานกุชั่นออกเวทีล่าง)

- ร้องเพลงอาเฮีย -

มาจะกล่าวบทไป	ถึงกุชั่น พรานไพร ใจกล้า
อยู่ใน บุรีรัมย์ นครา	ภูผา ล้อมรอบ ขอบแดนไตร
ในสะตอง จังหวัด นที	ใครจะไป ย้าย ก็ไม่ได้
มีพวก บริวาร ล้วนพรานไพร	ชาญธนู หน้าไม้ ใจพาลา

- ร้องเพลงเทพทอง -

ยินเสียง สำเนียง อีงอล

ก็ปิ่นขึ้น คูบน ต้นพฤษภา

(พรานกุขัน ขึ้นรำบนเตียงสมมติเป็นยอดไม้)

แลมอง เห็นสอง กษัตรา

ประทับราช- รัถา นำโยธี

(กองทัพพระพรต พระสัตรุด ทรงราชรถ ออกอีกด้านหนึ่งของเวที ประกอบด้วยทหารไทย สุ่มันตัน

พระวสิษฐ์ พระสวามิตร นางเกาสุริยา นางสมุทราชา นางไภยเกษิ [นั่งท้ายราชรถ] นางกุจจี และนางกำนัล)

คิดแล้ว เป่าหลอด เป็นสัญญาณ

เรียกพราน บริวาร ชมันขมิ

(เปิดเสียง เป่าหลอดดังขึ้น พวกพรานบริวารออกมายืนล้อมอยู่หน้าเตียงกุขัน)

คาดเครื่อง คงกระพัน ชาตรี

เข้าขวางที่ จรรจุ ชูถามไป

- เจรจา -

กุขัน - อะเฮ้ย นายพลไกรสองบุรุษขงหยุดก่อน ไยหาญกล้าฝาด่านกันสัญจรไปแห่งใด อันสอง
นักรรรมันนั้นชื่อเรียงเสียงไรเร่งไขขาน ให้กุขันพรานผู้เป็นทหารพระรามได้รู้เหตุ มิฉะนั้นจะไม่ยอม
ให้ผ่านเขตด่านกันไป เพราะเกรงว่าจะป็นภัยไปคุกคามสามกษัตริย์ ขึ้นกลีบกลอกไม่บอกให้
แจ้งชัดซึ่งความจริง เราจะสั่งบริวารนั้นยังให้มรณา ว่าพลางสั่งเหล่าพรานป่าโคงหน้าไม้ธนู
เหล่าบริวารก็ขึ้นสายหมายข่มขู่้องจักริน

พระพรต - พระพรตสุริย์วงศ์ทรงได้ยินคำพรานป่า ดั่งตองน้ำทิพย์ธารามาประพรหมชีวาตม์ ครั้งนี้คงจะ
สมมาตปรารธนา ด้วยกุขันพรานคงจะรู้ที่พำนักพระจักราเป็นแน่นอน คิดแล้วน้ององค์พระสีกร
จึงตอบถ้อยมธูรส ว่าตัวเราหรือชื่อพระพรตนี้พระสัตรุดเป็นอนุชพระภุชพงค์ เราต้นมาเพื่อประสงค์
มุ่งตามหาพระเชษฐา ซึ่งแต่งองค์ทรงเพศเป็นสิทธิธามีได้มาจะราวี เรามาพร้อมพระวสิษฐ์พระสวามิตร
สองฤษีและพระมารดา ของสมเด็จพระรามมาและพระลักษมณ์ ท่านจงแลไปคงได้ประจักษ์ดังวาจา
เราสุจริตใจขอให้สัญญาณว่าเที่ยงธรรม ไม่เหมือนกับชนนี้ที่ก่อกรรมน้ำใจพาล ทั้งริษยาสาธารณ
โลกโมโหสัน จนพระพิตุรงค์ทรงสิ้นชีวันเพราะตรอมใจ เราโกรธาใครจะฆ่าให้บรรลัยก็ติดด้วยเป็น
มารดา จึงรีบด่วนกระบวนเสด็จมาเพื่ออัญเชิญพระเชษฐากลับธานี ขอท่านจงเมตตาพาไปเฝ้า
เบื้องบาทฐลีพระจักรา

กุขัน - กุขันนายพรานป่าฟังวาจาองค์พระพรต ที่แคลงใจก็หายหมดกลับเห็นจริงทุกสิ่งไป จึงวาง
อาวุธทรุดนั่งบังคมไหว้พระอนุชา แล้วน้อมเกล้ากราบทูลว่าขอได้โปรดทรงอภัยอย่าถือสาข้าเป็น
พรานไพรปัญญาเขลา ขออาสาพาไปเฝ้าพระจักรัตน์ยังสัตถุณคิริ ว่าแล้วก็จรลือออกนำหน้า

พระพรต- ฝ่ายพระพรตก็ตรัสสั่งโยธาเร่งคลาไคล ติดตามกุขันไปเฝ้าพระอวตาร

- ปี่พาทย์ทำเพลงเชิด -

(พระพรต สั่งกระบวนไพร่พลเคลื่อนตามพรานกุขัน)

(กุขัน และพรานบริวาร นำกองทัพพระพรต เข้าเวที)

ฉาก ๔ อาศรมของพระราม เชิงเขาสัตถภู

- ปี่พาทย์ทำเพลงสาธิตาเขมร -

(พระราม นางสีดา พระลักษมณ์ ออกประทับที่แท่นหน้าอาศรม มีฉลองพระบาทวางอยู่)

(พระพรต พระสัตรุด สองพระฤๅษี สุ่มันตัน พรานกฤษณ์ และทหารติดตาม ออก)

- ร้องเพลงสาธิตาเขมร -

ครั้นมา ถึงหน้า อาศรม	สองกษัตริย์ ภิรมย์ เกษมศานต์
เห็นองค์ พระลักษมณ์ พระอวตาร	กับโฉม เยาวมาลย์ สีดา
จึงวิ่ง เข้ากอด บาทบงส์	องค์พระ บรม เซษฐา
สี่กษัตริย์ กันแสง โศกา	ดั่งว่า จะสิ้น สมประดี

- ปี่พาทย์ทำเพลงโอดเอม -

(พระราม นางสีดา พระลักษมณ์ พระพรต พระสัตรุด ต่างร้องไห้ด้วยดีใจ)

- ร้องเพลงกล่อมพญา -

พระราม -	ดูกร พระน้อง ทั้งสององค์	เจ้าผู้ ร่วมวงศ์ กับพี่
	เหตุไฉน ไม่ครอง ธานี	พากัน มานี้ ด้วยเหตุใด

- เจรจา -

พระพรต - องค์พระพรตกันแสงให้มีได้สร้าง กราบบาทบงส์ทรงสะอื้นพลาททางทูลกิจจา
เมื่อน้องแจ้งข่าวจากเสนาที่มาทูล ว่าพระบรมชนกจะทรงมอบไอศูรย์ราชาสววรรษ ให้พระเชษฐา
ทรงธรรมครองอยุธยา ข้าพระบาทแสนโสมนัสสาหาไต่ปาน รีบออกจากไทยเกษพารามายังราชฐาน
อยุธยา พอมาถึงจึงรู้ว่าพระมาตุเรศคิดชิงวังอหังการ ทูลขอสัตย์พระบิดาจะให้น้องครองธานี
ข้าไล่ขับพระเจ้าพี่มาอยู่อารัญ เป็นเหตุให้พระราชบิดาสิ้นชีวันเพราะตรอมใจ ทรงตรัสกำชับกับสอง
อาจารย์ใหญ่ไว้เด็ดขาด ห้ามมิให้พระมารดากับข้าพระบาทขึ้นเผาผี น้องสุดแสนจะอาลัยพระภูมิ
เป็นหนักหนา ครั้นเสร็จถวายพระเพลิงจึงเชิญสองพระมารดาภิรมารับ แต่แม่ไทยเกษเอบมากับ
นางค่อมทาสา น้องเกือบล้มกายาแทบบันเศศาทามาตุฆาต อันความผิดของมารดาและข้าพระบาท
นั้นเหลืออดจะงดโทษ ขอพระองค์ทรงโปรดประหารด้วยพระหัตถ์ แล้วอัญเชิญเสด็จนิวัติคืน
กรุงอยุธยา ครอบครองไพร่ฟ้าให้สิริวัฒนาไปทั่วหล้าอาณาจักร

- ร้องเพลงไ้อ์ร้าย -

เมื่อนั้น	พระนารายณ์ สุริย์วงศ์ ทรงศักดิ์
ทั้งโฉม นางสีดา ยูพาพัศตร์	กับพระลักษมณ์ อนุชา ลาวัญย์
แจ้งว่า สมเด็จพระบิดา	เธอปลดปลง ซิวา อาสัญ
ต่างตกใจ ดั่งใคร มาพาดฟัน	ก็ครวญคร่ำ รำพัน โศก

- ปี่พาทย์ทำเพลงโอดสองชั้น -

(สี่กษัตริย์และนางสีดา ร้องให้เสียพระทัย จนพากันสลบไป)

- เสรจจา -

สุมันตัน - ฝ่ายสุมันตันมหาเสนีเห็นสี่กษัตริย์และพระเทวีสีดา ทรงกันแสงแสนเวทนาพากันสลบชบ
กับพระแท่นที่ ให้ตกใจรีบจรลีออกไปทูลความสามพระมารดา

- ปี่พาทย์ทำเพลงเชิด -

(สุมันตัน หายเข้าเวที)

(สุมันตัน นำนางเกาสุริยา และนางสมุทรรชา พร้อมนางกำนัล ออก)

- เสรจจา -

พระชนนี - สองพระชนนีเสด็จมาเห็นลูกรัก ต่างสลบชบพระพักตร์แน่นิ่งไป สองพระองค์ทรงอาลัย
ให้สงสาร เข้าไปสวมกอดเจ้ายอดดวงมานรำพาที่

- ร้องเพลงแขกลพบุรี -

เกาสุริยา -	โอ้อ่า ลูกยา พระสีกร	เจ้าสีดา ดวงสมร มารศรี
	ตั้งแต่ พลัดพราก จากธานี	แม่นี้ กินน้ำตา ไม่ราวัน
สมุทรรชา -	ตามมา หวังประสพ พบพัศตร์	พระลูกรัก ทั้งห้า มาดับขันธ
	มาอยู่ พร้อมวงศ์ พงศ์พันธุ์	(พร้อมกัน) ไยจอมขวัญ นั้นไม่ เสรจจา

- ปี่พาทย์ทำเพลงโอด -

- ร้องร่าย -

สองฤๅษี -	เมื่อนั้น	ฝ่ายพระ ดาบส พรตกล้า
	เห็นพระหน่อ กษัตริย์ ชัตติยา	โศกา เพียงแทบ จะวายปราณ
	จึงให้เอา สุคนธา วาริน	อันมี รสกลิ่น หอมหวาน
	ลูบไล้ รำเพย ชื่นบาน	กำซาบชาน รู้สึก สมประดี

- ปี่พาทย์ทำเพลงซุบ -

(สองฤๅษี ให้นำนางกำนัลเข้าบริบาลเหล่ากษัตริย์ จนรู้สึกพระองค์)

- ปี่พาทย์ทำเพลงต้นตะนาว -

(นางไภยเกษี กับนางกุจจีออก)

- ร้องเพลงต้นตะนาว -

ชวณนาง กำนัล กุจจี	โฉมนวน นางไภ- ยเกษี
ครั้นถึง นางเยาว์ ไม่เข้าชิด	จรลี มาเฝ้า พระราม
แล้วมี มธูรส พจน	ดำรงจิต นั่งลง ตรงหน้า
	พระทรงศักดิ์ จักรา จงปรานี

- ร้องเพลงตะนาวแปลง -

แม่นี้ทำ ข้าวข้า สาหัส
เชิญพ่อกลับ คืนหลัง ยังธานี

ให้พ่อพลัด มาอยู่ ไพรศรี
เป็นฉัตรกัน ประชาชี ในพารา

- เกรจา -

พระราม - ข้าแต่พระมารดาไทยเกษิ ลูกมิได้ถือโทษโกรธพระชนนีแต่อย่างใด ดูกุพระอนุชาอย่าแคลงใจ ให้ขัดข้อง เพราะกรรมสนองที่จึงต้องเป็นเช่นนี้ ต้องเดินป่าสิบสี่ปีตามดำรัสพระราชบิดา ที่จะให้คืนกลับไปอโยธยาคงเสียสัตย์ที่ปฏิญาณ

สองฤๅษี - สองพระสัทธาจึงปราศรัย ดูก่อนพระตรีภูวไนยไชยธิดา ขอเชิญหลานเร่งยุรยาตรกลับไปอโยธยา ด้วยทั้งสองพระอนุชาก็มาตามและสามพระมารดามาวิงวอน อนึ่งจะให้พี่น้องครองนครก่อนพระเชษฐา ไม่มีกษัตริย์ขัตติยาบ้านเมืองไหนได้ทำกัน

พระราม - ข้าแต่พระนักรัษณ์ที่เคารพ องค์พระอิศวรเจ้าไตรภพทรงประสาธ เชิญให้หลานยุรยาตรอวตาร มาปราบมารกลีที่สามานย์ในโลกา หลานตั้งจิตเจตนาจะคลาไคลไปปราบกุมภันท์ องค์พระสัทธาจารย์จะให้คืนเขตชั้นที่ด้วยฉันใด อันพระดำรัสของพระบิดาที่ปราศรัยเป็นประกาศิตดังเหล็กเพชรจารติดที่แผ่นผา หลานต้องรักษาสัตยาที่ถูกรับกับพระบิดา ถึงมาตรแม้นม้วยมรณไม่อาลัยในชีวิต

พระพรต - ฝ่ายพระพรตฟังจันทรจรัสบัญชา ดังต้องพิชิตศาสตร์มาบ้านเคียร ตรชนกแน่วว่ามีแปรเปลี่ยนวาทาสัตย์ นั่งตะลิ่งอันอัดสุดทันทาน จึงน้อมเกล้ากราบบาทพระอวตารด้วยจงใจ ทูลว่า ข้าแต่พระภูวไนยบรมเชษฐา อันกรุงอโยธยาเคยรุ่งเรืองเป็นเมืองใหญ่ เหล่ากรุงกษัตริย์เทวาได้พึ่งพาอาศัยทั้งใหญ่น้อย ตัวน้องเปรียบดังหิงห้อยด้อยแสงพระสุริย์ฉาน คงมีอาจปองปกปวงพสกและบริพารเอาไว้ได้ หากทั่วแคว้นแดนไกลนั้นแข็งเมือง ประชากรราษฎรอาจได้รับความผิดเคืองทุกข์หม่นหมองขอพระหริวงศ์ทรงโปรดน้องมอบลองพระบาท นำไปประทับบนบัลลังก์ราชต่างพระองค์ขอพระเชษฐาโปรดทรงพระกรุณา อนึ่งน้องกับพระสตรุดขอพระราชทานสัญญาด้วยวาจา

- ร้องเพลงเวสสุกรรม -

พระพรต - สิบสี่ปี แม่พี่ มิกลับมา
ขอถวาย อามลา ฝารุลี

ข้ากับ พระสตรุด เรื่องศรี
โจนเข้า กองอัคคี ให้ม้วยมรณ

- ร้องเพลงนกระจอกทอง -

พระราม - น้องจงกลับ ไปรักษา พระบุรี
ปรนนิบัติ สามองค์ พระมารดร
ตรัสแล้ว หยิบฉลอง พระบาทหญ้า
เกือกนี้ ต่างตา ต่างใจ

ให้เสนี ไพรฟ้า สโมสร
อย่าให้ อนาทร สิ่งใด
สำหรับ เดินป่า ประทานให้
ต่างองค์ พี่ไว้ ในพารา

- ร้องเพลงถอนสมอ -

พระพรต พระสัตรุด - เมื่อนั้น
เชิญฉลอง พระบาท พระรามา

พระพรต พระสัตรุด น้อมเกศา
คืนกลับ อโยธยา ธาณี

- ปี่พาทย์ทำเพลงเชิด -

(พระพรต พระสัตรุด ลาพระราม นางสีดา และพระลักษมณ์ลาพระพรต พระสัตรุดลาพระลักษมณ์)
(พระราม นางสีดา พระลักษมณ์ ถวายบังคมสามพระมารดา)
(พระพรต พระสัตรุด สามพระมารดา และบริวารเข้าเวท)
(พระรามชวนนางสีดา พระลักษมณ์ เข้าเวท)

- ดิดดลก -

(ตลกออกเจรจาเล่าเรื่อง โยงถึงหนุมานรับอาสาไปล่อลวงเอากล่องดวงใจทศกัณฐ์)

องก์ ๒

ลงกามหายุทธ

ฉาก ๑ ระบำอสุรพงศ์

- ปี่พาทย์ทำเพลงปฐม -

(ผู้แสดงระบำอสุรพงศ์ ๑๐ คน ประกอบด้วย สหัสเดชะ ไมยราพณ์ มังกรกัณฐ์
แสงอาทิตย์ สัทธาสูร วิรุณจำบัง กุมภกรรณ อินทรชิต สัตลุง ตรีเมฆ ออกரா)

- ร้องเพลงตุงตึง -

ท้าวสหัส- เดชะ เจ้าปางตาล
มังกรกัณฐ์ แสงอาทิตย์ ฤทธิ
ตนนี้ ชื่อวิรุณ จำบัง
ตนนี้ สัทธาสูร กุมภกัณฐ์
กุมภกรรณ มหา อุปราช
ทั้งอิน ทรชิต ฤทธิรงค์
องค์ท้าว สัตลุง ชัยชาญ
ตรีเมฆ ฤทธิไกร ดั่งไฟกลับ

ไมยราพณ์ เจ้าบาดาล ชาญชัยศรี
เป็นน้องพี่ อยู่เมือง โรมคัล
อยู่ยัง จารึก เขตชั้นท์
เมื่อนั้น ชื่อซัด อัสดงค์
อำนาจ ฤทธิจรุง สูงส่ง
เอกองค์ โอรส ทศกัณฐ์
มาจาก จักรवाल เขตชั้นท์
แต่ล้วน พงศ์พันธุ์ อสุรพงศ์

- ร้องเพลงกระบองกัน -

ทุกตน คักดา อาคมขลัง
มาสิ้น ชีวิต ปลิดปลง

เรื่องพลัง เทพศาสตร์ สูงส่ง
เพราะองค์ ทศกัณฐ์ เจ้าลงกา

- ปี่พาทย์ทำเพลงกราวใน - เชิด -

(ผู้แสดงอสุรพงศ์เดินเข้าเวท)

ฉาก ๒ ท้องพระโรง กรุงลงกา

- ปี่พาทย์ทำเพลงปฐม สองชั้น -

(เสนาयักร์ นางกำนัล มโหทร เปาวนาสุร ออกนั่งเฝ้าตามตำแหน่ง)
(ทศกัณฐ์ ออกประทับนั่งเตียงใหญ่)

- ร้องเพลงสร้อยเพลง -

เมื่อนั้น
ตริกไตร ในการ ยุทธนา

องค์ท้าว ทศพัคตร์ ยักษา
อสุรา อารณ ร้อนรน

- ร้องเพลงสิงโต -

ซิชะ ไพรี ครั้งนี้หนอ
สุริยวงศ์ พงศ์มาร กิ้วยาขนม์

ออกต้านต่อ ไม่ชนะ แต่สักหน
อภัยศ เป็นพัน พันทวี

- ร้องรื้อร้าย -

ตัวเรา ก็ชาย ชาญสงคราม
ดำริพลาง ทางสั่ง เสนี

ไม่เกรงมือ ลักขมณราม ทั้งสองศรี
จงเตรียมพล - โยธี ให้พร้อมไว้

- เจรจา -

มโหทร - มโหทรขุนเสนาผู้ใหญ่ย่อมรับพระราชโองการ ถวายบังคมพระจอมมารแล้วกราบทูลว่า
โปรดเกล้า อันโยธาหาญมารลงกาทุกหมวดเหล่าข้าพระพุทธเจ้านั้นตระเตรียมไว้พร้อมเสร็จ ถ้าได้
พิชัยฤกษ์เพลาดิขออัญเชิญพระองค์เสด็จเถิดพระเจ้าข้า

ทศกัณฐ์ - ได้ทรงฟังว่าโยธาพร้อมพร้อมคั้งคัแล้ว ในพระทัยให้ผ่องแผ้วเป็นยิ่งนัก พญายักร์จึงเสด็จ
ลงจากอาสน์ กรายพระกรรุธยาตรเข้าห้องสรง สำอององค์ทรงเครื่องเรื่องรูจี แล้วเสด็จมายังที่ประชุม
พหลพลมาร

- ปี่พาทย์ทำเพลงเสมอมาร -

(เสนาयักร์ นางกำนัล มโหทร เปาวนาสุร เข้าเวที)
(ทศกัณฐ์ รำเพลงตามกระบวนท่า แล้วเข้าเวที)

- ปี่พาทย์ทำเพลงกราวใน -

(การแสดงตรวจพลฝ่ายยักร์ เริ่มจาก ธงยักร์ เสนายักร์ มโหทร เปาวนาสุร ออกกราวตามกระบวนท่า)
(ทศกัณฐ์ ออกตรวจพลตามกระบวนท่า แล้วขึ้นทรงราชรถ)

- ร้องเพลงพญาลำพอง -

รถเอย รถที่นั่ง
กว้างยาว ใหญ่เท่า เขาจักรวาล
ดุมวง กงหัน เป็นคว้นกว้าง
สารถี ชี้อับ เข้าดงแดน
นที ดีฟอง นองระลอก
เขาพระเมรุ เอนเอียง อ่อนละมุน
ทวยหาญ ให้ร้อง ก้องกัมปนาท
บดแสง สุริยัน ตะวันเดือน

บุษบก บัลลังก์ ตั้งตระหง่าน
ยอดเยี่ยม เทียมวิมาน เมืองแมน
เทียมสิงห์ ว่างว้าง ข้างละแสน
พื้นแผ่นดิน กระเด็น ไปเป็นจุล
คลื่นกระฉอก กระฉ่อนชล ชั้นชุ่น
อานนท์หนุน ดินดาน สะท้านสะเทือน
สุธาวาส ไหวหวั่น ลั่นเลื่อน
คลาเคลื่อน พลไกร ไปราญรอน

- ปี่พาทย์ทำเพลงเชิด -

(ทศกัณฐ์ สั่งเคลื่อนกองทัพยักษ์ กองทัพยักษ์เดินเข้าเวท)

- ปี่พาทย์ทำเพลงกราวนอก -

(การแสดงตรวจพลฝ่ายพระราม เริ่มจาก ธงถึง ลีบแปดมงกุฎ พระยาวานร [ไม่มีหนุमान]

ออกกราวตามกระบวนท่า)

(พระราม พระลักษมณ์ ออกกราวตรวจพลตามกระบวนท่า แล้วขึ้นทรงราชรถ
พิเภก ชามพูนวราช ออกตามท้ายรถ)

- พากย์รถ -

พระเสด็จด้วยขุนพานร	พลแสนยากร
จรโดยพระเสด็จมากมี	
พลพญานต์เพียบพื้นปฐพี	ยัดเยียดเสียดสี
ตั้งทรายในท้องสมุทร	
พลหลวงตวงเต็มพสุธา	หน้าหลังซ้ายขวา
กบินทร์ให้ให้เอาชัย	
เทวายอกรอยู่ไสว	รีบเร่งพลไกร
ไปยังสนามราวี	

- ปี่พาทย์ทำเพลงเชิด -

(พระราม สั่งเคลื่อนกองทัพ กองทัพสิงห์เดินวนรอบเวท)

(กองทัพทศกัณฐ์ ออกปะทะ กองทัพพระราม กลางเวท)

(ทศกัณฐ์ พระราม พระลักษมณ์ สุครีพ เข้ารบลอยสูงตามกระบวนท่า)

(ทศกัณฐ์และพระราม ต่างสั่งไพร่พลเข้ารบกัน ไพร่พลยักษ์ ลิง เข้ารบกันไม่ตาย)

(ทศกัณฐ์เข้ารบกับพระราม พระลักษมณ์ตามกระบวนท่า)

- เจริจา -

ทศกัณฐ์ - เจ้าพระนครลงกาศึกดาเดช เข้ารบรบกับพระรามศรวิไต้ยั้งหยุด เสี่ยงเทพ-ศัสตราวุธกระทบ กระทั่งดั่งฉาดฉาด ประดุจสายอัสนีพาดเห็นเป็นประกาย ต่างเข้มนหมายมุ่งล้างชีวิตของกันและกัน พอพระจอมอสุรกุมภันท์พลาดพลั้งเสียท่วงที

พระราม - สมเด็จพระจักรีก็หวดด้วยคันพระแสงศร ต้ององค์ท้าวยี่สิบกรหันเหเสถลาปี่มาว่าชีวิตจะ วายปราณ แล้วพระอวตารก็ชักลูกศรขึ้นพาดสาย พระเนตรหมายทศกัณฐ์จอมอสุรินทร์ พลาถผาด แผลงพระแสงศรไปไต้ด้วยศักดา ต้องพระหัตถ์ตัดพระเศียรกายกรและบาทาขาดสะบั้นไปในทันที

- ปี่พาทย์ทำเพลงเชิดฉิ่ง - ครุฑนาง - โอด -

(พระรามแผลงศรตัดกาย กร เคียร บาท ทศกัณฐ์ขาด ล้มลง)

- ปี่พาทย์ทำเพลงร่ำ - กรารำ -

(ทศกัณฐ์ร่ายมนตร์ต่อร่างกายแล้วลุกขึ้นรำเยาะเย้ยพระราม)

(ทำเพลงกรารำ หนุมานทรงเครื่องออกยืนบนเตียง องคตออกเข้ากองทัพระราม)

(ทศกัณฐ์มองเห็นหนุมาน)

- เจริจา -

ทศกัณฐ์ - พ่อลูกรักร่วมชีวิตศรีหนุมาน จงมาเอื้ออำนาจช่วยพอรอนราญผลาญพระรามร้าย ให้สมจิตที่ ลูกคิดหมายจงอาฆาต เอ๊ะ ที่เ็นมือเจ้าถือกลองประหลาดอะไรรนอ ยืนอยู่โยส่งมาให้พ่อขอดูที

- ร้องเพลงเย้ย -

บัดนั้น	กำแหง หนุมาน ชาญชัยศรี
ยื่นมือ ถือกลอง ดวงชีวิ	แล้วว่านี้ อะไร เราได้มา
คือกลอง ดวงใจ ของใครเล่า	อยากรู้ ดูเอา เกิดเจ้าข้า
ครั้งนี้ เห็นที จะมรณา	เชิญหัวเราะ เยาะร่า ทำต้งต้ง

- ร้องเพลงเขมรโพธิสัตว์ -

โอ้วว่า หนุมาน ชาญกำแหง	เสียแรง พ่อรักลูก คิดปลุกฝัง
สู้อุตสาห์ ชุบเลี้ยง ให้เวียงวัง	เพราะหวัง ว่าจิต คิดไม่ตรี
ไหนเจ้าว่า หนีร้อน มาพึ่งเย็น	มาหลอกล่อ พ่อเล่น ดอกหรือนี้
จงยับยั้ง ชั่งจิต คิดให้ดี	ขอชีวิ พ่อเกิด หนุมาน

- เจริจา -

หนุมาน - ชีชะ ช่างแหลมหลักปากหวานนั้กนะเจ้า ที่เราวางอุบายย้ายไปเข้าก็เพราะคิดฆ่า ใช่ว่าต้องการ สมบัติหรือยศฐานราชธานี เฮ้ย แม้นพรันต์วกลัวชีวิจะมรณา จงกลับไปอัญเชิญพระมิ่งแม่สีดา ทูนเกศเกล้า มาถวายพระผู้เป็นเจ้าของค์อวตาร แล้วขอพระราชทานอภัยโทษโปรดปรานี

ทศกัณฐ์ - เหม่ เหม่ ไ้หนุมานไ้กระป๋องกตัญญู มาปลิ้นปล้อนสอนกูไ้กาสิ เฮ้ย กูก็ชาติชายชาติตรี หน่อเนื้อเชื้อพรหมพงศ์ แม้ชีวิตจะปลิดปลงไม่หวั่นหวาด ขอยอมตายไม่เขลาขลาดขมาใคร แต่วันนี้ ขอผลัดไว้ก่อนเกิดเจ้า กูขอหย่าทัพคืนกลับไปนคร ไ้พรงูนี้จะมาราญรอนจนวายปราณ

- ร้องเพลงอนงค์สุชาดา (ตัด) -

เมื่อนั้น	พระรามราช สุริย์วงศ์ ทรงสงสาร
จึงตรัสแก่ ทศเศียร ชุนมาร	ตัวท่าน ถึงกาล มรณา
จงเลิกล่า เหล่าพหล พลกุ่มภันท์	กลับเขตชั้นท์ ตามคำ ที่รู้ว่า
สังเสีย เมียลูก และพารา	อีกบรรดา ของรัก เคยพักพิง

- ปี่พาทย์ทำเพลงเขมรราชบุรี -

(ทศกัณฐ์โศกเศร้า พยายามขอกล่องดวงใจจากหนุมาน)
(หนุมานแกล้งจะโยนกล่องดวงใจให้ทศกัณฐ์ พลลิงต่างห้ามไว้)
(ทศกัณฐ์โกรธหนุมาน หนุมานลงจากเตียงถวายเป็นกล่องดวงใจให้พระราม)
(พระราม สั่งเคลื่อนกองทัพวานร เข้าเวที)
(ทศกัณฐ์ อาลัยดวงใจของตน แล้วตัดใจส่งกองทัพเคลื่อนเข้าเวที)

องก์ ๓

สมโภชอโยธยา

- ปี่พาทย์ทำเพลงกลองโยน -

(ขบวนกองเกียรติยศอัญเชิญพระราม นางสีดา กลับกรุงอโยธยา ออก)
(ขบวนกองเกียรติยศประกอบด้วย ชงสามชาย เสนาไทย สุ่มันตัน)
(พระพรต พระลักษมณ์ พระสัตรุด ทรงราชรถคันที่ ๑)
(สิบแปดมงกุฎ ลิงพระยา)
(พระราม นางสีดา ทรงราชรถคันที่ ๒)
(เครื่องสูง พิเภก มโหทร เปาวนาสุร เสนายักษ์)
(นางไภยเกษี นางเกาสุริยา นางสมุทราชา ทรงราชรถคันที่ ๓)
(นางกำนัล)

- ร้องเพลงตุงตุง -

รถเอย รถทรง	บรมพงศ์ จักรี ศรีสง่า
งามองค์ พระราม คู่สีดา	งามสาม อนุชา พระมารดร
งามพหล พลสวา สองธานีินทร์	งามหมู่ อสุรินทร์ แลสลอน
เครื่องสูง ทิวธง แน่นดงดอน	รีบจร อโยธยา ธานี

- ปี่พาทย์ทำเพลงเชิด -

(ขบวนกองเกียรติยศอัญเชิญพระราม นางสีดา เข้าเวที)

- ปีพาทย์ทำเพลงมหาชัย -

(สืบแปดมงกุฎ ลิงพระยา เสนายักษ์ มโหทร เปาวนาสูร พิเภก ออกนั้งตามที)

(นางกำนัล เสนาไทย สุ่มันตัน ออกนั้งตามที)

(พระพรต พระลักษมณ์ พระสัตรุด นางเกาสุริยา นางไถยเกษิ นางสมุทรชา ออกประทับตามที)

(พระราม นางสีดา ออกประทับบนพระแท่นที)

- ร้องเพลงมหาชัย -

เสด็จประทับ ภายใต้ เศวตฉัตร	นั่งเหนือภัก- ทรปิฐ บัลลังก์ศรี
หม่ออำมาตย์ มาตยา มนต์รี	อัญชลี แทบเบื่อง บทมาลัย
งามพระ หิริรักษ์ จักรี	งามพระ ภาควดี ศรีพิศาล
เสกฉลอง เฉลิมหล้า รามาวตาร	ครองสถาน อโยธยา สุขารมณ

- ปีพาทย์ทำเพลงนางนาค -

(รำโคมผู้หญิง ๕๐ คน รำออก)

- ร้องเพลงนางนาค -

อัปสรสวรรค์	เนาสถาน สถิตชั้น ดุสิตปฐม
รำรำย กรายกรกุ่ม ปทุมประนม	ถวายบังคม รามราชา พระสีกร
จัดลอบง แบบระบำ สามิภักดี	ถวายองค์ พระหิริรักษ์ อดิศร
ทั้งเอกองค์ สีดา อรชร	ด้วยนาฏกร ร่อนรำ อยู่รายเรียง

- ร้องเพลงแขกบรเทศ -

เฉลิมชัย ให้พระชนม์ สถาวร	พจนารถ สุนทร ประสานเสียง
หันเหียน เวียนวง คงคู่เคียง	เพียงทิพ- โคมุท สดุดประมาณ
ขอพระ ศรีราม ศรีราชา	ขัตติยะ อโยธยา มหาสถาน
เทพอำนาจ บริรักษ์ พระภูบาล	ทรงเกษม สำราญ ยืนนานเทอญ

- ปีพาทย์ทำเพลงฉิ่งฟองน้ำ สองชั้น -

(รำโคมแปรแถว แล้วเข้าเวที)

- ร้องเพลงพญาสี่เส้า -

เมื่อนั้น	พระรามราช หฤหรรษ์ ด้วยสรรเสริญ
รับพระพร พูนสวัสดิ์ พิพัฒน์เทอญ	ตรัสอัญเชิญ พระมารดา ทั้งสามองค์
ทั้งสาม พระราชา- อนุชา	กับองค์ สีดา นวลระหง
แปดกษัตริย์ ลงจาก บัลลังก์ทรง	เสด็จตรง ปรางค์มาศ ปราสาทชัย

- ปีพาทย์ทำเพลงบาทสกุณี -

(ผู้แสดงทั้งหมดถวายบังคม แล้วเข้าเวที)

(แปดกษัตริย์ รำเพลงตามกระบวนท่า แล้วเข้าเวที)

- จบการแสดง -

กว่าจะขึ้น โขนรามฯ “ศรีราม ศรีราชะอโยธยา”

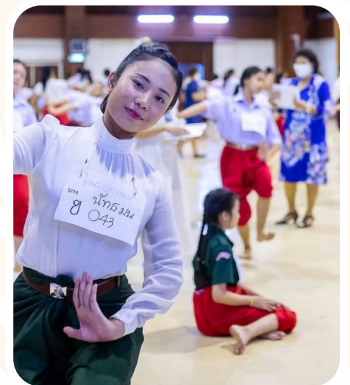
โขนรามคำแหง
Khon Ramkhamhaeng

AUDITION
คัดเลือกนักแสดง

การแสดงโขนรามคำแหง
เฉลิมฉลองครบรอบ ๕๐ ปีแห่งการสถาปนามหาวิทยาลัยรามคำแหง

SCAN ME

๙ มิถุนายน ๒๕๖๕

รายนามนักแสดงโขนรามคำแหง

รำถวายพระพร

นางสาวอรุณี ะโลหะ	เด็กหญิงรณชนก วัชรินทร์กร
นางสาวศุภัสญา พันโบ	นางสาวปวีศา รักษาพล
นางสาวพิชญา จันทร์ศรี	นางสาวนันทมน ปุญญา
นางสาวกัญญ์ณัฐ สง่ากอง	นางสาวศุภานัน ชื่นอุบล
นางสาวอมลวรรณ อติศรพรทิพย์	นางสาวสุภัทสรสา อารมย์ดี
นางสาวพิณัญญาภา จันทนาภรณ์	นางสาวอัญพร สุขวงศ์
นางสาวปริญณ์ณ์ เพ็ญแสง	นางสาวกิตติมา เลาะห์พงษ์
นางสาวนิตติยา โพธิ์ศรี	นางสาวจิตรลดา เชื้อนำหลวง
นางสาวปณาลี ตีระวงศ์	เด็กหญิงนมินตรา ดิษคุ้ม
นางสาวปานชนก ปานสูงเนิน	นางสาวสุธาทิพย์ พิบูลย์
นางขวัญเรือน เหมนิธิ	นางสาวพอเพียง เขียรทองอินทร์
นางสาวสุพิชฌาย์ อารีรุ่งเรือง	นางสาวธมนวรรณ ศรีเจริญ
นางสาวศศิวิมล โมกขกุล	นางสาวเจติยา โลหะเจริญ
นางสาวฤทัยวรรณ พ่วงพรมมา	นางสาวผดวดี อนาคตวัฒนา
นางสาวอริสรา พิพิศกุล	นางสาวแอนนา มาเรีย เบเนดิก
นางสาวโยษิตา ไกรพธารากุล	นางสาวพัชรภา เจริญกุล
นางสาวกัญญาณัฐ เจริญขลิตกุล	นางสาวพรนภัส วรประยูร
นางสาวณัฐนาวรรณ ประทุมจันทร์	นางสาวชวพร สุภาพบุรุษ
นางสาวอรกัญญา พรหมศรี	เด็กหญิงจามีกร นาคประดิษฐ์
นางสาวกมลชนก แก้วคำ	เด็กหญิงปิยนันท์ พละกลาง
นางสาวบุญยนุช เกตุถิ่น	นางสาวสโรชา เจือทอง
อาจารย์นิสากร บุญเลิศ	นางสาวจากรุณี อยู่เจริญ
นางสาวจิราภา อินทุพรหั่น	นางสาวชนิสรา โชติศักดิ์
นางสาวปาริชาติ บางยี่ขัน	นางสาววรภาพร แซ่ตั้ง
นางสาวพิมพ์ชนก กุลชนะญาณ	นางสาวภาวิณี บ่อพิมาย
นางสาววารินทร์ ระจับพิศม์	

โขนศรีรามศรีราชาขอโยธยา (ฝ่ายพลับพลา)

พระราม (บวช-เดินดง)	นายอนันต์ ทรัพย์จ่อเพชร	พระลักษณ์ (คือนนคร)	นายปรีชาเวช พินิจภรณ์
พระราม (ตรวจพล)	นายสรศักดิ์ บัวแย้ม	พระพรต (บวช-เดินดง)	นายจักษ์มาวิน โชคสินเลิศ
พระราม (ยกรบ)	นายกิตติศักดิ์ สุทธิสปรี่ชา		นายวีระศักดิ์ อ่อนปุย
พระราม (คือนนคร)	นายระวีวัฒน์ ขุนทอง	พระพรต (คือนนคร-บาทสกุณี)	นายบุญญฤทธิ์ โพธิ์ศรี
พระลักษณ์ (บวช-เดินดง)	นายปณธร จันทน์นิม	พระสัตรุด (บวช-เดินดง)	นายคณน ไชยพร
พระลักษณ์ (ตรวจพล)	นายณัฐปคัลภ์ ตั้งชัยชนะกิจ		นายวรวิทย์ หม้อเจ็ย
พระลักษณ์ (ยกรบ)	นายชยพล น้อยบุญญะ	พระสัตรุด (คือนนคร-บาทสกุณี)	นายปฐมฤกษ์ ทรัพย์สถิตย์

สีดา (บวช-เดินดง)	นางสาวปัทมาภรณ์ ภูมรราสสุคนธ์	เสนาสิง	นายพิชญา จึงถาวรกิจ
สีดา (คีนนคร)	นางสาวพิลิปดา มงคลธรรมกุล	เสนาสิง	นางสาวกัญญาพัชร เจริญชวลิตกุล
นางเกาสุริยา (เดินดง)	ผศ.ดร. รัสวรรณ อติศัยภรณ์	เสนาสิง	เด็กชายปุรณ ธนโชติธิตกุล
นางเกาสุริยา (คีนนคร)	นางสาวกาญจนา เย็นภิญโญ	เสนาสิง	นายอรรถวิทย์ กิจบำรุง
นางไถยเกษิ (เดินดง)	ผศ. อาจารย์ สัมภาวะผล	เสนาสิง	นายอรรถชัย กิจบำรุง
นางไถยเกษิ (คีนนคร)	นางสาวณัฐริกา เทินสระเกษ	เสนาสิง	นายพรภวิชัย ปิติสานต์
นางสมุทราชา (เดินดง-คีนนคร)	นางสาวเมธาวิ รัตนธีรวันท์	เสนาสิง	นายศรัณยพงศ์ วีระสถาปนากุล
นางค่อมกุงจี	นางสาวสรโรชา เจือทอง	เสนาสิง	นายเทิดสกุล สุฐมานนท์
สุมันตัน	นายสุทิวัส พิมน้อย	เสนาสิง	นายธนบดี แสงเรือง
สุมันตัน	นายไชยพฤกษ์ เขตพงศ์	เสนาสิง	นางสาวณัชชา ศรีสมวงค์
พรานกฤษ	นายอภิมุข พวงจันทร์	เสนาสิง	เด็กชายตรีธาดา คำแก้ว
เสนาไทย	นายปิยวัฒน์ ชยนันท์เปรมสิน	เสนาสิง	นายรวิชัยวงศ์ ภูจันทร์
เสนาไทย	นายสันติภาพ วินทะไชย	เสนาสิง	นายกิตติภาพ กนกวีไลรัตน์
เสนาไทย	ส.ต.ต.กฤษณะ เขยวิจิตร	พิเภก	นายณพพร ดวงงาม
เสนาไทย	นายปกรณ์ พลอยทับทิม	พิเภก	นายชิตพล ขอไชยทิศ
พระสวามิตรฤๅษี	รศ.ดร. วันชัย ปานจันทร์	กางกลด	นายปกรณ์ พลอยทับทิม (ซ้ำ)
พระวสิษฐฤๅษี	นายธเนศพล ศาสตราประเสริฐ	กางกลด	นายปิยวัฒน์ ชยนันท์เปรมสิน (ซ้ำ)
พระสรภังค์ฤๅษี	ผศ. เกษม ชูรัตน์	กางกลด	นายสันติภาพ วินทะไชย (ซ้ำ)
หนูมาน (ตรวจพล-คีนนคร)	นายวศวิญญ์ อติธิดาภิกุปต์ บาราม	ม้า	ส.ต.ต.กฤษณะ เขยวิจิตร
หนูมาน (ชุกล่องดวงใจ)	นายธันย์ชนก อุ่นบางหลวง	ม้า	นายมานพ พลอยเลิศ
สุครีพ	นายอัศม์เดช เอี่ยมสอาด	ม้า	นายอัครา อินทุสุต
องคต	นางสาวรุ่งนภา มหัทธนะวัฒน์	ม้า	นางสาวธัญญรัตน์ จันทร์ศรี
นิลนนท์	ด.ต. นิติวุฒิ ทองคำ	ม้า	นายนรเศรษฐ์ พลโยธา
ชามพูวราช	ด.ต. อภิชาติ พิศอ่อน	ม้า	นายทศศวรรษ ทับทวี
ไชยามพวาน	นางสาวดรุณี ขุนทอง	นางกำนัล	นางสาววิมลมาลย์ สมคะเน
ชมพูปาน	นายฐาปกรณ์ ว่องสวัสดิ์	นางกำนัล	ผ.ศ. กนกวรรณ ผลศรีธธา
นิลพัท	นายกฤษ ธนสมบุญดี	ตลกโขน	อาจารย์ไอยเรศ งามแฉล้ม
เสนาสิง	นายวีรเศรษฐ์ อรัญวัฒน์	ตลกโขน	อาจารย์สदानันท์ ครุฑพิเชฐ

โขนครีรามศรีราชาขอโยธยา (ฝ่ายลงกา)

สหเสเดชะ	นายธนากร แก้วมงคล	ทศกัณฐ์ (นั่งเมือง)	นายกิตติคุณ ถิ่นพยัคฆ์
ไมยราพ	นายปาฏิหาริย์ สิทธิประยูร	ทศกัณฐ์ (ยกรบ)	นายเชตนคร ด้านพิทักษ์
มังกรกัณฐ์	ร.ต.ต.สุรเชษฐ์ เสริมบุญสง	ทศกัณฐ์ (ชุกล่อง)	นายชาญวิทย์ ใจตรง
แสงอาทิตย์	นายยงยศ แยมงามเหลือ	มโหธร	นายกฤติน บุญรักษา
อินทรชิต	นายนราธิป เงินส่งแสง	เปาวนาสุร	นายกานต์พงศ์ มีอยู่เต็ม
สัตลุง	เด็กหญิงณวรรณ ณพระพร	เสนายักษ์	เด็กชายฐานวัฒน์ ยะสะวุฒิ
สัทธาสุร	นางสาวปวิชญา สมบัติสมภาพ	เสนายักษ์	นายเจ้านาย จันทร์อิม
ตรีเมฆ	นายธนโชติ ศิลาชัย	เสนายักษ์	นายธิตกร รัตนจันทร์
วิรุญจำบัง	นายอโณทัย เอี่ยมสาย	เสนายักษ์	นายภูริภัทร วีระแก้ว
กุมภกรรณ	นายพงศธร หอมทรัพย์	เสนายักษ์	นายวิศ บัวผิน

เสนายักษ์ นายศุภวิชญ์ อุดมพรหม
 เสนายักษ์ นายศรมงคล โสภาทุม
 เสนายักษ์ เด็กชายพัฒนชัย หล่อรัตนโชติ
 เสนายักษ์ นางสาวสุกัญญา พลสวัสดิ์
 เสนายักษ์ เด็กชายณภัทร ผิวเหลืองสวัสดิ์
 เสนายักษ์ นายศิริศักดิ์ แมนสกลิต

เสนายักษ์ นายกิตติธัช เทียนทอง
 คนธงยักษ์ นายเสรี พินิจสุขใจ
 กางกลด นายศุภพล ศรีสุทธินันท์
 ราชสีห์ นายอัครา อินทุสุต
 ราชสีห์ นางสาวธัญญรัตน์ จันทร์ศรี

โขนครีรามศรีราชะอโยธยา (ฝ่ายพากย์-เจรจา)

นายวรกิตติ ศิริบรรจงศักดิ์
 นายนิวัตร จุฑะวงค์
 นายกิตติพงษ์ พรหมสาขา ณ สกลนคร

เด็กชายธนกฤต บุญมาลี
 นายตรีภูวน์ภาณ อนุนาท

รำโคมสมโภชพระราม

นางสาวทักษพร แหล่งทอง
 นางสาวชนิภรณ์ ภักดีสุจริตร
 นางสาวพัชราภรณ์ ตาแก้ว
 นางสาวปนัดดา รักษ์รู้
 เด็กหญิงชุตिकाญจน์ พรสาโรจน์
 เด็กหญิงธาดาภรณ์ เจริญपालะ
 เด็กหญิงจิตาภา ชัยะโสทธิ
 นางสาวกัญญาพัชร พงษ์ไพศาล
 นางสาวพฤกษา โสธานาสีทธิ
 เด็กหญิงสิริภาภรณ์ ปรีक्षा
 เด็กหญิงมุกตาภา ปัญญา
 เด็กหญิงณัฏฐา คงอัครกุล
 เด็กหญิงศุภานันท์ อัครเพ็องสิริ
 เด็กหญิงเอกจิต ควรผดุง
 เด็กหญิงฐิติรัตน์ บุญทรง
 เด็กหญิงกัญญาณัฐ เหมันต์
 เด็กหญิงณัฐรดา คร้ามศิริ
 เด็กหญิงพิมพ์นภิส งามแสงศิริ
 เด็กหญิงณัฐวรา แสงมุล
 นางสาวนภสิริ ชื้อสตัย
 นางสาวจิราภรณ์ ศรีสุนทร

นางสาวสุพัตรา อินทะพิมพ์
 นางสาวมาตารนันท์ แซ่เล่า
 เด็กหญิงศิริญาพร กุณสง
 เด็กหญิงปภาวรินทร์ ธิมาไชย
 เด็กหญิงณัฐกฤตา คำแก้ว
 เด็กหญิงณัฐพัชพร แซ่อู่
 เด็กหญิงภิญญา อรรถวารภรณ์
 เด็กหญิงพุทธ กองวัฒนานุกุล
 เด็กหญิงพัฒน์นรี สุทธิตั้งกวีเชียร
 เด็กหญิงพิชญวดี คุณชล
 เด็กหญิงณัฐณิชา บุญสิน
 เด็กหญิงกวิมลดา สุทธิวีระวัฒน์
 เด็กหญิงพริมา ดาราสิขณณ์
 เด็กหญิงอภิสรรา สุภาพิพัฒน์
 เด็กหญิงสมิตา ไหววัฒนา
 เด็กหญิงอิสริยาภรณ์ นัถือดี
 เด็กหญิงญาณิศา วงศ์ทองดี
 เด็กหญิงสาริศา เครือสาร
 เด็กหญิงนพรดา น้าอบเชย
 นางสาวกนกวรรณ เมืองเก่า

รายนามผู้บรรเลงและผู้ขับร้อง

วงพาทยกรรม คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ผศ.นิรันดร์ แจ่มอรุณ
อ.อมรินทร์ หมอกอ่อน
นายภาณุวัฒน์ ชำนาญศิลป์
นายตรีภพ กันเรื่อง
นายชฤทธิ์ ตรีหิรัญ
นายนรากร ดาวสกุล
นายตรีภพ กันเรื่อง
นายประยงค์ ทองคำ
นายสุชีพ เพ็ชรคล้าย
นายณัฐกิตติ์ เพ็ชรคล้าย
นายปิยะ แสงทรัพย์

นายวรกิตติ์ ศิริบรรจงศักดิ์
นางสาวญาณิศา ไหมอ่อน
นางสาวธนัทธ์กษ พานิช
ผศ.ดร.ปาณิสรา เผือกแก้ว
ผศ.ช่อทิพย์ ภูมณี
นางสาวรสริน คมขำ
นางสาวจิรารัช นาคสีทอง
นางสาวเสาวนีย์ สิ้นสืบผล
นางสาวภมรรัตน์ โพธิ์สัตย์
นางณัฐจรรยา ภูทอง

คณะครูผู้ฝึกซ้อมโขนรามคำแหง

ครูสมศักดิ์ ทัดดี
ครูไพฑูรย์ เข้มแข็ง
ครูสมพิศ ธรรมศิริ
ครูนันทา น้อยนิตย์
ครูกิตติพงษ์ ไตรพงษ์
รศ.ดร.จินตนา สายทองคำ
ครูอัจฉรา จันทิ
ครูภาวรินทร์ แสงเจริญ
ครูปรวัฒน์ คุ้มบ่อ
อ.ญาณวุฒิ ไตรสุวรรณ
อ.ดร.ปิยพล รอดคำดี
ผศ.ดร.รัสรวรรณ อติสัยการดี
ผศ.อาจารย์ สัมภาวะผล
อ.ดร.ธรรมจักร พรหมพ่าย
อ.นิศากร บุญเลิศ
อ.ไอยเรศ งามแฉล้ม
อ.ปัญชสิทธิ์ รัตนสิงขรณ์
อ.จิรายุส เผือกผุด
อ.ณัฐภูมิินทร์ คล้อยเอี่ยม

ผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์โขน (ยักษ์)
ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (โขน-ละคร)
ผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์ไทย
ผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์ไทย
ผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์โขน (ลิง)
คณบดีคณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต
คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง (ฝ่ายประถม)
โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง (ฝ่ายมัธยม)
โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง (ฝ่ายมัธยม)

กว่าจะเข็น ไทขรามฯ “ศวีราม ศวีราชะอโยชยา”

คำสั่งมหาวิทยาลัยรามคำแหง

ที่ ๒๕๐๓ /๒๕๖๕

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานโขนรามคำแหงเฉลิมฉลอง ๕๐ ปี
แห่งการสถาปนามหาวิทยาลัยรามคำแหง

เพื่อให้การจัดการแสดงโขนรามคำแหงชุด ศรีราม ศรีราชะอโยธยา ในการร่วมเฉลิมฉลองในโอกาสครบรอบ ๕๐ ปีแห่งการสถาปนามหาวิทยาลัยรามคำแหง ในวันเสาร์ที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๕ เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และบรรลุตามวัตถุประสงค์

จึงเห็นสมควรแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานโขนรามคำแหงเฉลิมฉลอง ๕๐ ปี แห่งการสถาปนามหาวิทยาลัยรามคำแหง ประกอบด้วย คณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ดังนี้

๑. คณะกรรมการอำนวยการ ประกอบด้วย

๑.๑ นายสงวน ตีเยะไพบูลย์สิน	ที่ปรึกษา
๑.๒ นายกิตติ เกิดผล	ที่ปรึกษา
๑.๓ นายพีรพงษ์ ศรีเมือง	ที่ปรึกษา
๑.๔ นายธีรพงศ์ แก่นจันทร์	ที่ปรึกษา
๑.๕ พันตำรวจโทชาญชัย เสริมศรี	ที่ปรึกษา
๑.๖ อธิการบดีมหาวิทยาลัยรามคำแหง	ประธานกรรมการ
๑.๗ รองอธิการบดี/ผู้ช่วยอธิการบดี	กรรมการ
๑.๘ คณบดี	กรรมการ
๑.๙ ผู้อำนวยการสำนัก/สถาบัน	กรรมการ
๑.๑๐ นายสมศักดิ์ ทัดดี	กรรมการ
๑.๑๑ นายไพฑูรย์ เข้มแข็ง	กรรมการ
๑.๑๒ นางจินตนา สายทองคำ	กรรมการ
๑.๑๓ คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์	กรรมการและเลขานุการ
๑.๑๔ หัวหน้าสำนักงานเลขานุการ คณะศิลปกรรมศาสตร์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๒. คณะกรรมการดำเนินงาน ประกอบด้วย

๒.๑ คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์	ประธานกรรมการ
๒.๒ รองคณบดีฝ่ายบริหาร	รองประธานกรรมการ
๒.๓ รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร	กรรมการ
๒.๔ รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการและวิจัย	กรรมการ
๒.๕ รองอธิการบดีฝ่ายนโยบายและแผน	กรรมการ
๒.๖ รองอธิการบดีฝ่ายธุรการ	กรรมการ
๒.๗ รองอธิการบดีฝ่ายอำนวยการ	กรรมการ
๒.๘ รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา	กรรมการ
๒.๙ รองอธิการบดีฝ่ายศิลปวัฒนธรรม	กรรมการ

/๒.๑๐ ผู้ช่วยอธิการบดี...

๒.๑๐	ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิเทศสัมพันธ์	กรรมการ
๒.๑๑	ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์	กรรมการ
๒.๑๒	ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายสื่อการสอน	กรรมการ
๒.๑๓	ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายสวัสดิการ	กรรมการ
๒.๑๔	คณบดีคณะศึกษาศาสตร์	กรรมการ
๒.๑๕	คณบดีคณะมนุษยศาสตร์	กรรมการ
๒.๑๖	คณบดีคณะสื่อสารมวลชน	กรรมการ
๒.๑๗	คณบดีคณะวิศวกรรมศาสตร์	กรรมการ
๒.๑๘	คณบดีคณะทัศนมาตรศาสตร์	กรรมการ
๒.๑๙	คณบดีคณะนิติศาสตร์	กรรมการ
๒.๒๐	ผู้อำนวยการสำนักเทคโนโลยีการศึกษา	กรรมการ
๒.๒๑	ผู้อำนวยการสถาบันภาษา	กรรมการ
๒.๒๒	ผู้อำนวยการสำนักพิมพ์	กรรมการ
๒.๒๓	ผู้อำนวยการโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง	กรรมการ
๒.๒๔	ผศ.ร้สวรรณ อติศัยภารดี	กรรมการ
๒.๒๕	ผศ.อาจารย์ สัมภาวะผล	กรรมการ
๒.๒๖	ผศ.ปาณิสรา เมื่อกแห้ว	กรรมการ
๒.๒๗	ผศ.ช่อทิพย์ ภู่มณี	กรรมการ
๒.๒๘	นายธรรมจักร พรหมพ้วย	กรรมการและเลขานุการ
๒.๒๙	นางสาวมณีรัตน์ พัดงาม	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๓.	คณะอนุกรรมการดำเนินงาน ประกอบด้วยคณะอนุกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ดังนี้	
๓.๑	คณะอนุกรรมการฝ่ายจัดที่นึ่งการแสดงและจำหน่ายบัตร ประกอบด้วย	
๓.๑.๑	รองอธิการบดีฝ่ายการคลัง	ที่ปรึกษา
๓.๑.๒	รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร	ที่ปรึกษา
๓.๑.๓	รองอธิการบดีฝ่ายอำนวยการ	ที่ปรึกษา
๓.๑.๔	คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์	ประธานอนุกรรมการ
๓.๑.๕	ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายสวัสดิการ	รองประธานอนุกรรมการ
๓.๑.๖	ผศ.นิรันดร์ แจ่มอรุณ	อนุกรรมการและเลขานุการ
๓.๒	คณะอนุกรรมการฝ่ายการแสดง ประกอบด้วย	
๓.๒.๑	รองอธิการบดีฝ่ายศิลปวัฒนธรรม	ที่ปรึกษา
๓.๒.๒	คณบดีคณะศึกษาศาสตร์	ที่ปรึกษา
๓.๒.๓	นายธรรมจักร พรหมพ้วย	ประธานอนุกรรมการ
๓.๒.๔	ผศ.ร้สวรรณ อติศัยภารดี	รองประธานอนุกรรมการ
๓.๒.๕	ผศ.อาจารย์ สัมภาวะผล	อนุกรรมการ
๓.๒.๖	นางสาวนิสากร บุญเลิศ	อนุกรรมการ
๓.๒.๗	นายไอยเรศ งามแจ่ม	อนุกรรมการ
๓.๒.๘	นางสาวปัญชลีย์ รัตนสิงห์ขรณ์	อนุกรรมการ
๓.๒.๙	ดาบตำรวจนิติวุฒิ ทองคำ	อนุกรรมการ
๓.๒.๑๐	นายกิตติคุณ ถิ่นพยัคฆ์	อนุกรรมการ

/๓.๒.๑๑ นางสาวปัทมาภรณ์...

๓.๒.๑๑	นางสาวปัทมาภรณ์ ภูมรารสสุคนธ์	อนุกรรมการ
๓.๒.๑๓	นางสาวจันทิพา พุ่มนิล	อนุกรรมการ
๓.๒.๑๔	นายพลพิสิษฐ์ เพิ่มทองพูล	อนุกรรมการ
๓.๒.๑๕	นายวิกรานต์ คงตระกูล	อนุกรรมการ
๓.๒.๑๖	นายธวัชชัย เดชสูงเนิน	อนุกรรมการ
๓.๒.๑๗	นายอนันต์ ทรัพย์จ่อเพชร	อนุกรรมการ
๓.๒.๑๘	นายชัยพฤกษ์ เขตพงษ์	อนุกรรมการ
๓.๒.๑๙	นายไกรสร จิ้งกักดี	อนุกรรมการ
๓.๒.๒๐	ประธานชมรมดนตรีไทยและนาฏศิลป์ อศ.มร.	อนุกรรมการ
๓.๒.๒๑	นางรัตนาพร เกษร	อนุกรรมการและเลขานุการ
๓.๓	คณะอนุกรรมการฝ่ายดนตรีประกอบการแสดง ประกอบด้วย	
๓.๓.๑	ผู้อำนวยการสำนักการสังคีต กรมศิลปากร	ที่ปรึกษา
๓.๓.๒	นายبيب คงลายทอง ศิลปินแห่งชาติ	ที่ปรึกษา
๓.๓.๓	นางธัญทิพ คงลายทอง	ที่ปรึกษา
๓.๓.๔	นางมัทนา อยู่ยั้งยืน	ที่ปรึกษา
๓.๓.๕	ผศ.ปานิสรรา เมื่อกแก้ว	ประธานอนุกรรมการ
๓.๓.๖	ผศ.นิรันดร์ แจ่มอรุณ	รองประธานอนุกรรมการ
๓.๓.๗	รศ.สมศักดิ์ เกตุแก่นจันทร์	อนุกรรมการ
๓.๓.๘	ผศ.ช่อทิพย์ ภูมณี	อนุกรรมการ
๓.๓.๙	นายดุขฎิ สว่างวิบูลย์พงศ์	อนุกรรมการ
๓.๓.๑๐	นายสิริชัย โชคชัยสัมฤทธิ์	อนุกรรมการ
๓.๓.๑๑	นายอมรินทร์ หมอกอ่อน	อนุกรรมการ
๓.๓.๑๒	นายสุชีพ เพ็ชรคล้าย	อนุกรรมการ
๓.๓.๑๓	นายนิเวศน์ ฤวิษา	อนุกรรมการ
๓.๓.๑๔	นางสาวพรรณศิลป์ ฉวีหิئتัง	อนุกรรมการและเลขานุการ
๓.๔	คณะอนุกรรมการฝ่ายเทคนิคการแสดง และบันทึกภาพ ประกอบด้วย	
๓.๔.๑	ผู้อำนวยการสำนักเทคโนโลยีการศึกษา	ประธานอนุกรรมการ
๓.๔.๒	คณบดีคณะสื่อสารมวลชน	รองประธานอนุกรรมการ
๓.๔.๓	นายมนตรี นุชตอนไผ่	อนุกรรมการ
๓.๔.๔	นายสุชเดช บุนนท	อนุกรรมการ
๓.๔.๕	นายไพบุลย์ แสงสุข	อนุกรรมการ
๓.๔.๖	นางสาวสุภาวิณี บัวบาน	อนุกรรมการ
๓.๔.๗	นายภาณุวิช ช้อนทอง	อนุกรรมการ
๓.๔.๘	นายวรพงศ์ อู่ยก	อนุกรรมการและเลขานุการ
๓.๕	คณะอนุกรรมการฝ่ายสุจิตร์และหนังสือที่ระลึก ประกอบด้วย	
๓.๕.๑	คณบดีคณะมนุษยศาสตร์	ที่ปรึกษา
๓.๕.๒	รองคณบดีฝ่ายวิชาการและวิจัย คณะศิลปกรรมศาสตร์	ประธานอนุกรรมการ

- ๓.๕.๓ ผู้อำนวยการสำนักพิมพ์ รองประธานอนุกรรมการ
๓.๕.๔ รศ.สายวรุณ สุนทรโรทก อนุกรรมการ
๓.๕.๕ นายธนโชติ เกียรติณภัทร อนุกรรมการ
๓.๕.๖ นายธนกฤต ลออสุวรรณ อนุกรรมการ
๓.๕.๗ นายวรางค์ เพ็ชรดี อนุกรรมการ
๓.๕.๘ นายธนภูมิ สดุดี อนุกรรมการและเลขานุการ
- ๓.๖ คณะอนุกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์ ประกอบด้วย
- ๓.๖.๑ ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์ ประธานอนุกรรมการ
๓.๖.๒ คณบดีคณะสื่อสารมวลชน อนุกรรมการ
๓.๖.๓ หัวหน้างานประชาสัมพันธ์ กองกลาง อนุกรรมการและเลขานุการ
- ๓.๗ คณะอนุกรรมการฝ่ายสวัสดิการ ประกอบด้วย
- ๓.๗.๑ ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายสวัสดิการ ประธานอนุกรรมการ
๓.๗.๒ คณบดีคณะวิศวกรรมศาสตร์ อนุกรรมการ
๓.๗.๓ หัวหน้าภาควิชาคหกรรมศาสตร์ อนุกรรมการ
คณะศึกษาศาสตร์
- ๓.๗.๔ นายภูชิษฐ์ สว่างสุข อนุกรรมการ
๓.๗.๕ นายจีระวรรณ การภูธร อนุกรรมการ
๓.๗.๖ นางสาวมณีรัตน์ พัดงาม อนุกรรมการและเลขานุการ
- ๓.๘ คณะอนุกรรมการฝ่ายสถานที่ ยานพาหนะและรักษาความปลอดภัย ประกอบด้วย
- ๓.๘.๑ รองอธิการบดีฝ่ายอำนวยการ ที่ปรึกษา
๓.๘.๒ คณบดีคณะทัศนมาตรศาสตร์ ที่ปรึกษา
๓.๘.๓ นายจักรกฤษ ศรีธนกฤษ ที่ปรึกษา
๓.๘.๔ ผู้อำนวยการกองอาคารสถานที่ ประธานอนุกรรมการ
๓.๘.๕ หัวหน้าสำนักงานเลขานุการ รองประธานอนุกรรมการ
คณะศิลปกรรมศาสตร์
- ๓.๘.๖ นายธนภูมิ สดุดี อนุกรรมการ
๓.๘.๗ นางรัตนาพร เกษร อนุกรรมการ
๓.๘.๘ นางสาวพรรณศิลป์ ฉวีทินตั้ง อนุกรรมการ
๓.๘.๙ นางอะติสา ไตรศิริ อนุกรรมการ
๓.๘.๑๐ นางสาวอารีพร เรียมทอง อนุกรรมการ
๓.๘.๑๑ นายธีรศักดิ์ วิลาวรรณ อนุกรรมการ
๓.๘.๑๒ นางสาวมณีรัตน์ พัดงาม อนุกรรมการและเลขานุการ

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๑๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๕

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์สืบพงษ์ ปราบใหญ่)
อธิการบดีมหาวิทยาลัยรามคำแหง

ขอขอบคุณผู้สนับสนุน

คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

คุณบุญ สุรจารุสาร

คุณสุวรรณา อธิยาศัย

คุณนพพร ดวงงาม

คุณรมิตา ภัทร์กิติกร

คุณพุทธิชัย โชติประดิษฐ์

พลโทวิจิตร ทศนพันธ์

คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

